

Tartu Teoloogia Akadeemia

Tauno Toompuu

**KRISTLIKU LASTE- JA NOORTETÖÖ
EESMÄRGID LUTERLIKUS KONTEKSTIS**

Lõputöö

Juhendaja: Kerstin Kask

Tartu, 2007

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. KRISTLIK KASVATUSTÖÖ.....	5
1.1. Kristliku kasvatustöö eesmärgid	5
1.1.1. Kiriku ülesande täitmine	6
1.1.2. Kiriku ja usu osadusse juhatamine	7
1.1.3. Kristliku identiteedi kasvatamine	8
1.1.4. Pääsemisele juhatamine	10
1.1.5. Teadmiste edastamine	11
1.2. Probleeme kristliku kasvatustöö eesmärkide püstitamisel.....	14
1.2.1. Usu sündimine	14
1.2.2. Inimlik osa eesmärkide saavutamisel	16
2. KRISTLIK LASTETÖÖ	19
2.1. Kristliku lastetöö eesmärgid	19
2.1.1. Ristimisõpetuse andmine	20
2.1.2. Kontakti saavutamine lastevanematega	22
2.1.3. Kristliku identiteedi arendamine	23
2.1.4. Jumalakogemuse vahendamine..	25
2.2. Probleeme kristliku lastetöö eesmärkide püstitamisel	27
2.2.1. Usu sündimine	27
2.2.2. Ristimise tähendus	28
2.2.3. Laste armulaud	29
3. KRISTLIK NOORTETÖÖ	31
3.1. Kristliku noortetöö eesmärgid	31
3.1.1. Kristliku identiteedi arendamine	32
3.1.2. Kristliku õpetuse andmine	32
3.1.3. Teadmiste edastamine	33
3.1.4. Koguduse ja usu osadusse juhatamine	34
3.1.5. Ristimisõpetuse andmine	35
3.1.6. Usu ja pääste vahendamine	36
3.1.7. Jumalakogemuse vahendamine.....	37
3.2. Probleeme kristliku noortetöö eesmärkide püstitamisel	38
3.2.1. Palve olulisus õpetuse ja eetika kõrval	38
3.2.2. Konfirmatsiooni tähendus	39

3.2.3. Usu kasvamine	42
3.2.4. Üldkasvatuslik tegevus	43
KOKKUVÕTE	44
KASUTATUD KIRJANDUS	46
ZUSAMMENFASSUNG	50

SISSEJUHATUS

Käesoleva diplomitöö teemaks on valitud Kristliku laste- ja noortetöö eesmärgid luterlikus kontekstis. Teema valikul sai määravaks suuresti Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku (EELK) olukord laste- ja noortetöös. Töö autor on nimetatud kiriku töötajaks ning tunnetanud vajadust selgitada, milles seisnevad EELK eesmärgid antud valdkonnas, sest ilma eesmärkideta on üsna keeruline oma tegevust planeerida. Sellest lähtuvalt on omamoodi kaootiline ka laste- ja noortetöö sisu mõistmine. Oluline oleks kirikule ja kogudustele teada, mida peetakse kristlikuks laste- ja noortetöök luterlikus kontekstis ja kustmaalt algab juba muu tegevus. EELK ressursside piiratuse puhul on see oluline teadmine, sest nii osataks paremini oma tegevust suunata ja toimida ka üldkiriklikult võttes eesmärgipäraselt. Kristliku laste- ja noortetöö valdkonnas ning kristliku kasvatuses teemadel on küll mitmeid kirjutisi, kuid antud töövaldkonna eesmärgid pole põhjalikumalt uuritud.

Kuna EELK-l puudub tänaseni kristliku laste- ja noortetöö puudutav strateegia, siis varem või hiljem tuleb sellega tegelema hakata. Strateegia ja meetodika väljatöötamiseks on aga vältimatult vajalik eelnev analüüs, mida on kirjutatud-kõneldud kristliku kasvatuses eesmärkidest ehk kuidas seda üldiselt hetkeolukorras mõistetakse. Sest kuna kirik ja kogudused ning erinevad töötajad antud teemaga pidevalt tegelevad, siis peavad mingid arusaamad ja kujutlused olema juba välja kujunenud. Käesoleva töö eesmärk ongi siis neid arusaamu kirjeldada.

Metoodikana on käesolevas töös kasutatud referatiivset uurimust, kuna allikateks teemaga tegelemiseks on mitmesugune kättesaadav erialane kirjandus ja ettekanded. Selleks on autoril olnud kasutada nii Soome kui Eesti luterlike kirikute vastavasisulised dokumendid, Soome luterliku kiriku laste- ja noortetöö alased käsiraamatud ja uurimused, Eestis ilmuvast ajakirjas *Kristlik Kasvatus* avaldatud artiklid, mõned ülikoolide juures kaitstud uurimustööd ja vähesel määral ka inglise ning saksa keelset kirjandust.

Suurimad raskused uurimustööga olid seotud enamasti kirjanduse kättesaadavusega. Eesti keeles on praktiliselt ainsaks kristliku kasvatuses temaatikat luterlikus kontekstis vahendavaks allikaks ajakiri *Kristlik Kasvatus*. See eest on Soomes ilmunud väga palju sellekohast kirjandust, mis ka Eestis üldiselt hästi kättesaadav paljus sõpruskoguduste või isiklike tutvuste toel.

1. KRISTLIK KASVATUSTÖÖ

1.1. Kristliku kasvatustöö eesmärgid

Mõisted kristlik kasvatus, kiriklik kasvatus, usuline kasvatus, religioosne kasvatus on omavahel tihedalt põimunud ja sageli kasutatud sünonüümidenä. See aga tekitab arusaamatusi, millest lõpuks räägitakse. Kas üldhariduskoolis toimuv religiooniõpetus on osa kristlikust kasvatuses? Kas kristliku koguduse juures toimuv soome keele kursus kuulub kristliku kasvatuses alla?

Üks kasvatuses definitsioone nimetab seda inimese nii füüsilise, vaimse, intellektuaalse kui emotsionaalse kasvatuses saatmist, suunamist ja toetamist.¹ Kristliku kasvatuses puhul aga eeldatakse, et igasugune kasvatus on alati maailmavaatelise tagapõhjaga ning neutraalset kasvatuses ei ole. Kristliku kasvatuses aluseks peaks olema siis midagi kristlikule kirikule eriomast, mis piiritleb *inimese kasvatuses saatmist, suunamist ja toetamist*. Keegi nimetab selleks piiritlejaks Piiblit ja Jumala Sõna,² keegi teine rõhutab jällegi Kristus kesksust,³ kolmas autor nimetab vertikaalse dimensiooni vajalikkust kasvatuses horisontaalse kõrval.⁴

Käesolevas töös lähtutatakse põhimõttest, et kristliku kasvatuses olemuse arusaamiseks on parim moodus alustada eesmärkide järele küsimisega: mida kristlik kasvatus taotleb, kuhu välja tahab jõuda ja kas erinevaid arusaamused kristlikust kasvatuses on võimalik seostada mingite ühiste eesmärkidega. Seejuures keskendutakse vaid ühele kristliku kasvatuses teemale, milleks on laste- ja noortetöö ning töö mahukuse tõttu seatud piirangutest lähtuvalt jäetakse täiesti välja kristlik kasvatuses töö täisealistega. Ilmselt on mitmed kristlikus laste- ja noortetöös aktuaalsed põhimõtted rakendatavad ka selles osas, mis tegeleb täiskasvanutega (piiblitunnid, koguduse koolid, mitmed kursused ja koolitused), ent nende paikapidavus seal jäägu teiste uurijate kindlaks teha.

¹ Õppimise olemus ja õpetamine. *Ühenduse Omanäoline Kool kodulehekülj*. (<http://viru.tlu.ee/~martl/mm/tykk1.html>. 01.05.07).

² Kristlik kasvatus pluralistslikus ühiskonnas. *Kristlik Kasvatus*, 1994, 3: 4.

³ Astley, J., Dai, D. (1992). *The Contours of Christian Education*. Great Walkering. Essex: McCrimmons: 20-21.

⁴ Pilli, E. (2003). Kristlik kasvatus postkristlikus kontekstis. *Kristlik Kasvatus*, 2003, 1: 3-4.

1.1.1. Kiriku ülesande täitmine

Üks kristliku kasvatustöö eesmärke, millega samal ajal selle töö tegemist ka põhjendatakse on Jeesuse poolt kirikule antud ülesanne nn suures misjonikäsus Mt 28,18-20: *Ja Jeesus astus nende juurde ja kõneles neile: “Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.* Kiriku poolt tehtavat kasvatustööd mõistetaksegi ühe viisina täita misjonikäsku ehk peamist kirikule antud ülesannet.

Eesti Evangeelne Luterlik Kirik (EELK) kirjeldab iseenda eesmärki oma põhikirjas järgmiselt: *EELK kui Issanda Jeesuse Kristuse ühe, püha, üleilmse ja apostliku kiriku lahutamatu osa eesmärk on juhtida inimesi pääsemisele ja tõe tundmisele. EELK ülesanne on Jumala sõna kuulutamine ja sakramentide jagamine ning sellest tulenevalt haridus-, diakoonia- ja misjonitöö tegemine ja muul viisil kristliku usu ja armastuse levitamine, edendamine ja süvendamine.*⁵ Nõnda näeb EELK kristlikku kasvatustegevust just oma põhiülesande kontekstis, mida kirjeldatakse sõna ja sakramendi jagamisena.

Ka Jari Jolkkonen lähtub kiriku ülesandest rääkides misjonikäsust ja nimetab kiriku põhitegevustena ristimist ja õpetamist. Sellest järeldab autor, et ka kiriku poolt tehtav kasvatustöö peab ennekõike olema seotud nende kahega. Just nimetatud põhiülesandest lähtuvalt on kasvatustöö kirikus tihedalt seotud ristimissakramendiga ja kasvatustöö raames teostatavat tegevust nimetatakse ka ristimisõpetuseks. Seejuures ei mängi erilist rolli, kas õpetatavad on lapsed või täiskasvanud, juba ristitud või ristimiseks valmistuvad. Erinevus on vaid järjekorras – ühtede puhul toimub õpetus enne ristimist, teiste puhul aga ristimise järel.⁶

Soome luterliku kiriku leerikooli eelmine kava aastast 1980 näeb samuti kiriku kasvatustööd üheaegselt seotuna nii misjoniga kui ristimissakramendiga ning õpetust ja kasvatust peetakse vahenditeks, mille abil teostada Kristuse poolt kirikule antud ülesannet.⁷

⁵ EELK Põhikirj § 3.

⁶ Jolkkonen, J. (2004). Rippikoulu ja konfirmaatio luterilaisen kasteteologian kääkökulmasta. *Rippikouolun käsikirja*. /Aaltonen, H.; Pruuki, L.; Saarainen, P. Helsinki: Kirjapaja OY: 11.

⁷ Rippikouluuunnitelma 1980 (1980). Helsinki: Hakapaino OY: 7.

Kirik on kindla eesmärgi ja missiooniga organisatsioon, mis lähtudes Kristuse misjonikäsust täidab oma ülesannet ristides ja õpetades. Ka kiriku poolt tehtav kasvatustöö lähtub sellest ülesandest ja on üks viis kuidas kirik oma missiooni teostab.

1.1.2. Kiriku ja usu osadusse juhatamine

Kui eelnevalt nägime, et kiriku poolt tehtav kasvatustööd mõistetakse selgelt kiriku põhitegevuse ehk sõna ja sakramendi jagamise kontekstis, siis peame sellest järeldama, et kiriku kasvatustöö eesmärk on juhtida inimesi kiriku ja usu osadusse ehk kasvatada inimesi kiriku liikmeteks, kes tunnistavad kiriku usku. Ristimine, kui peamine kiriku kasvatustööga seotud sakrament on EELK põhikirja kohaselt muuhulgas ka koguduse liikmeks saamise talitus⁸. Nii mõistetud kristlik kasvatus on koguduse liikme õpetus. Just nõnda mõistab kristlikku kasvatust ka Pertti Luumi⁹, kes muuhulgas nimetab koguduse kasvatustöö olemuseks inimese kasvatamist koguduse rituaalides, selles mis on kogudusliku identiteedi osa. Nii ei ole kristlik kasvatus mitte niivõrd individuaalne vaid koguduslik ja tähendab kasvamist kristlikus osaduses¹⁰. Luumi sõnul on kristlik kasvatus vähemalt lasteristimist tunnistavate kirikute jaoks Kristuse jüngriks ja koguduse liikmeks tegev õpetus¹¹.

Seda mõtet toetab ka kristliku kasvatus sidumine ajaloolise katekumenaadiga, mis arenes välja 4.-5. sajandil täiskasvanute kogudusse võtmise institutsioonina.¹² EELK Leeritöö eelnõu näeb ajaloolise katekumenaadi traditsioonide kandjana just ka tänast leerikooli, mille juured ulatuvad *kiriku vanade õpetuslike traditsioonide juurde*.¹³ Tsiteeritud lause konteksti vaadates näeme, et siin kõneldakse just ajaloolisest katekumenaadist, mis kristluse muutumisega Rooma impeeriumi riigiusuks kaotas küll oma algse tähenduse, kuid jäi ristitud lastele kristliku kasvatus andmise kohaks ehk siis ristimiskooliks.¹⁴ Ka Jarkko Seppälä nimetab ajaloolise katekumenaadi puhul selle sotsiaalset iseloomu, mis kaasas katekumeeni koguduse liturgilisse tegevusse.¹⁵

⁸ EELK Põhikirj § 7.

⁹ Luumi, P. (1997). Kasten kautta seurakuntaan. *Nollasta neljääntoista.* /Luukkonen, L. Jyväskylä 2001: Gummerus Kirjapaino OY: 83.

¹⁰ Luumi, P. 1997: 85.

¹¹ Luumi, P. 1997: 80.

¹² Leeritöö EELKs. (2002). Eelnõu. EELK Noorsootöö Keskus, Leeritöö Toimikond: 6.

¹³ Leeritöö EELKs 2002: 4.

¹⁴ Leeritöö EELKs 2002: 7.

¹⁵ Seppälä, J. (1988). Opettava ja kasvattava kirkko. Helsinki: Yliopistopaino: 29.

Soome kiriku 1980. aasta leerikava rõhutab, et kiriku kasvatus ja õpetustegevuse kaudu juhatatakse inimene kiriku usu osadusse ja selle omaksvõtmisse.¹⁶ Ka juba mainitud EELK leeritöö eelnõu kõneleb kristliku õpetuse lähtekohast kui Kristuse jüngriks saamisest, mis toimub ristimise kaudu ja mis omakorda tähendab kristliku kiriku liikmeks saamist.¹⁷

Sarnaseid arusaamu võime näha pühapäevakooli, kui ühe levinuima kiriku kasvatustöövormi eesmärkide käsitlemisel. Eriti viimasel ajal on hakatud kõnelema pühapäevakooli jumalateenistuslikust ja koguduslikust iseloomust. Ester Paenurm refereerib ajakirja *Pühapäevakool* ühes numbris Soome lastetöö printsiipe ja toob seal välja ühe ohuna pühapäevakooli muutumise üksnes usulisi teadmisi edastavaks paigaks. Artiklis nimetatakse vajadust hoida kasvatus koos jumalateenistusega ja et neid kahte ei tohi omavahel lahutada.¹⁸

Nõnda võime kristlikku kasvatust nimetada selgelt osaduslikuks kasvatuseks, mis on selgelt mõistetud suurema üksuse – kristliku kiriku ja usu – kontekstis. Seega ei ole kirstlik kasvatus üksikinimese eneseharimine, ega ühe huvigrupi mõtteharjutus eesmärgiga arendada oma teadmisi ja avardada maailmanägemist. Kristlikku kasvatust võime eeltoodu põhjal nimetada kasvamiseks kristlikus kirikus ja kirikusse.

1.1.3. Kristliku identiteedi kasvatamine

Eesti õigekeelsussõnaraamatu kohaselt on identiteet *teadmine endast sotsiaalseis olukordades ja suhetes*.¹⁹ Kristliku kasvatus juures on selgelt näha taotlus panna inimene *iseendast teadma* kristlikust resp kiriklikust õpetusest lähtuvalt. Näiteks nimetab Pertti Luumi kristlikuks kasvatuseks säärast kasvatustegevust, mis aitab inimesel mõista, et usk on tema elu üks realiteete ja osa tema isiksusest.²⁰ Siin ei ole küll otseselt öeldud, millisest usust käib jutt, kuid kuna tegemist on koguduse laste ja leerieelikute tööd puudutava teosega, siis võib arvata, et siin peetakse siiski silmas kristlikku usku.

¹⁶ Rippikouluuunnitelma 1980: 7.

¹⁷ Leeritöö EELKs 2002: 52.

¹⁸ Paenurm, E. (1992). Jumalateenistus – koguduse elu keskpunkt. *Pühapäevakool*, 1992, 4: 5.

¹⁹ Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. (2006). *Keeleveeb*. (<http://www.keeleveeb.ee/>. 28.04.07).

²⁰ Luumi, P. 1997: 83.

Et kristliku kasvatustöö puhul kõneldakse eesmärkide hulgas just kristliku identiteedini jõudmisest on nähtav teisteski tekstides. EELK leeritöö eelnõus põhjendatakse seda nõnda, et üldine, nn loomulik jumalatunnetus ja usk võivad küll olla leerikoolis aluseks inimelu teemade käsitlemisel, kuid viimaselt tuleb edasi liikuda ja jõuda patu küsimuseni, mis omakorda paljastab inimese võimetuse taolisest *loomulikust* usust lähtuvaid tõekspidamisi järgida. Viimaks peab õpetuse tulemuseks olema ikkagi kristlikus *usutunnistuses avalduv evangeelium*, mis *vabastab patu orjusest ja kingib Kristuse kaudu uue elu*.²¹

Nii võib kiriku poolt tehtav kasvatustegevus küll kasutada üldiseid ja mitte ühegi konkreetse usulise süsteemiga seotud arusaamu usust ning jumalast, kuid peaks säärase käsitluse juures viimaselt siiski juhtima inimese kristliku jumalapildini ja aitama seda siduda inimese identiteediga. Ehk kristlik kasvatus peaks püüdma vastata inimeste küsimustele kristlikust õpetusest lähtuvalt ja püüdma sääraselt aidata inimesel muuta kristlikud arusaamad ja lähenemised tema elu loomulikuks osaks, nagu seda on tema jaoks ehk siiani olnud nn loomulik jumalatunnetus ja usk.

Soome kiriku 1980. aasta leerikava kasutab siinkohal terminit *kristlik elukäsitlus*, mille mallid saab inimene Piiblist, kuid mida ta tõlgendab oma praegusest eluhetkest lähtuvalt. See aitab inimesel mõista neid olukordi, kus Jumal on inimese elus kogetav. Et taoline elukäsitlus toimiks, peab inimene aga teatud asju mõistma kristlikust õpetusest lähtuvalt. Näiteks, et Jumal on ja et ta toimib maailmas jätkuvalt, teostades oma päästvat tahet, ja et teda võib kohata elu erinevate olukordade keskel.²²

Ka siin näib olevat eesmärgiks anda vastuseid inimese igapäevastele küsimustele lähtuvalt kristlikust arusaamast, et inimene võiks ise otsida erinevatele elu olukordadele vastuseid Piiblist ja kirikuõpetusest. Taoliselt antava õpetuse kaudu peaks Soome leerikooli 1980. aasta kava kohaselt hakkama inimene mõistma seda kristlikku elukäsitlust, mida kristlane oma igapäevases elus praktiseerib.²³ Aga et kõneldakse ka elukäsitluse toimimisest, siis on näha, et siin ei mõelda üksnes mõistmist ja arusaamist, vaid ka selle elukäsitluse praktiseerimist.

²¹ Leeritöö EELKs 2002: 53-54.

²² Rippikouluuunnitelma 1980: 11.

²³ Rippikouluuunnitelma 1980: 17.

On aga veelgi konkreetsemaid ja piibellike mõistetega opereerivaid kristliku kasvatuses käsitlusi. Näiteks kõneleb Heiki Haljasorg ühes artiklis kristliku kasvatuses olemusest nimetades selle juhtmõtteks lapse kasvatamist Issanda kartuses.²⁴ Ja üks teine ajakirjas *Kristlik Kasvatus* ilmunud artikkel toob välja kristliku kasvatuses osaesmärkidena kristlikust õpetusest tuttavad väärtused: tõemeelsus, abivalmidus, usalduslikkus, rahutatotlus, leplikkus, kannatlikkus, armastus, loovus, teistega arvestamine, eneseohverdus, õiglus, püsivus ja lootus.²⁵

Kristlik kasvatus taotleb nõnda inimese muutmist ja kujundamist säärasel moel, et mida võiks nimetada kristliku identiteedi kasvatamiseks. Kuigi oluline on ka õpetuslik osa ja teadmised, siiski rõhutatakse väga selgelt kasvatuses praktilist poolt ja vajadust õpitud rakendada ehk kristlasena elama hakata. Alles siis saab selgeks, mil moel ja kas õpitu tegelikult elus toimib. Võiks isegi öelda, et kristlikus kasvatuses on eelduseks, et inimene saanud teadmised tõesti ka oma elus rakendada, sest muidu ei ole kasvatusetegevusel mõtet.

1.1.4. Pääsemisele juhatamine

Luterlikus kirjanduses ja kõnepruugis ei kohta me sageli terminit päästma. Siiski rõhutab Jarkko Seppälä päästmissõnumi tähtsust Uues Testamendis²⁶ ja et kogu kiriku tegevuse, ka kasvatusetöö peamine mõte ja eesmärk on teha kuuldavaks päästessõnum ning aidata inimestel uskuda.²⁷ Üsna sarnaselt mõistetakse kiriku ülesannet ka juba osundatud EELK põhikirja lõigus, kus kiriku peamise eesmärgina on sõnastatud inimeste juhtimine *pääsemisele ja tõe tundmisele*.²⁸

Sellest hoolimata ei kõnelda väga põhjalikult, milles too pääsemine seisneb või kuidas selleni jõutakse. Ilmselt annab luterlikku arusaama pääsemisest kõige paremini edasi Martin Lutheri Väikese katekismuse ristimise peatükk, kus seisavad sõnad: *Ristimine saadab pattude andeksandmist, lunastab surmast ja kuradist ning annab igavest õndsust kõigile, kes seda usuvad, mida Jumala sõna ja töö ütleb. Ja see Jumala sõna ja töö on, kui meie Issand*

²⁴ Haljasorg, H. (1998). Kristliku kasvatuses olemus. *Kristlik Kasvatus*, 1998, 3: 8.

²⁵ Kristlik kasvatus pluralistlikus ühiskonnas. *Kristlik Kasvatus*, 1994, 3: 5.

²⁶ Seppälä, J. 1988: 15.

²⁷ Seppälä, J. 1988: 17.

²⁸ EELK Põhikirj § 3.

Kristus ütleb Markuse evangeeliumi viimases peatükis: “Kes usub ja on ristitud, see päästetakse, aga kes ei usu, mõistetakse hukka.”²⁹

Siit näeme, et pääsemine on tihedalt seotud ristimise sakramendiga ja et neid kahte vaadeldakse koos. Küllap seepärast ka ei räägita pääsemisest kui emotsionaalsest, äratuslikust kogemusest, vaid rõhutatakse, et igasugune tegevus, mis juhib inimest lähemale ristimisele on päästev tegevus. Nii ütleb Seppälä, et õpetamine ja jutlustamine on sünonüümid, sest mõlemal puhul on ikka esil päästesõnum.³⁰

EELK leeritöö eelnõu on päästeküsimuses väga lähedal Väikese katekismuse käsitlusele, ning väljendab, et ristimises sünnitatakse inimene Püha Vaimu poolt uuesti ja saadakse usk, millega hoida kinni ristimise tötustest. Tegemist on pigem protsessi kui ühekordse sündmusega, sest Püha Vaim jätkab oma tööd ning äratab ristitud inimeses iga päev uut usku ja armastust.³¹

Nii võime öelda, et inimeste juhtimist pääsemisele nähakse kahtlemata ühe kristliku kasvatustöö eesmärgina. Kuid seejuures on see väga lähedalt seotud arusaamaga kristlikust kasvatustegevusest kui ristimiskoolist ja inimese pääsemist nähakse ennekõike ristimises kui sakramendis aga mitte mõnes emotsionaalses või tunnistuslikus aktis.

1.1.5. Teadmiste edastamine

Kasvatus seostub inimeste kujutlusis sageli õpetamisega, teadmiste edastamise protsessiga. Erandiks ei ole siin ka kristlik kasvatus. Õpetamise tähtsust rõhutab juba mitmel korral mainitud misjonikäsk (Mt 28,12-20) aga samuti näiteks Martin Lutheri kristliku kasvatus käsitlus, mille kohaselt peaks kasvatustöö keskpunktiks olema jumalateenistuse käigus toimuv katekismuse õpetamine.³²

²⁹ Luther, M. (2004). Väike Katekismus. Tallinn 2004: EELK Konsistoorium: 21.

³⁰ Seppälä, J. 1988: 19.

³¹ Leeritöö EELKs. 2002: 52.

³² Leeritöö EELKs. 2002: 12.

Jarkko Seppälä läheb kristliku kasvatuseläte juurde Uues Testamendis ja viitab, et seal apostel Pauluse poolt kasutatav termin ristimiseks valmistujate õpetamise kohta on *katekein* ja tähendab justnimelt ennekõike teadmiste hankimist.³³

Tänapäeval mõistetakse õppimist laiemalt. Üks õppimise definitsioone aastast 1977 kõlab Robert Gagne sõnastuses järgmiselt: *õppimine on inimese hoiakute või võimekuse muutumine, mis jääb kestma üle aja ning pole kirjutatav ealise arengu arvele*. Seejuures eristab Gagne teadmise, tegevuse, keelelise väljenduse ja mõtlemisega seonduvat õppimist.³⁴

Kuigi kristliku õpetuse puhul ei kõnelda väga kindlatest õppimise definitsioonidest, võib siiski näha, et Gagne määratlus on väga lähedal sellele, mida kiriklikus kasvatustöös hinnatakse. Nimelt tegeleta hariduse ega teadmiste jagamisega nende endi pärast, vaid kindlatel eesmärkidel, millest üks olulisemaid on tuua *Jumala sõna mõistetaval viisil inimese ellu*³⁵, nagu kirjeldab Soome luterliku kiriku uusim leeritöö juhend. Kirikliku kasvatusetegevuse kontekstis toimuv õpetamine püüdleb kristliku sõnumi mõistmise ja sellest arusaamise suunas. Seejuures silmas pidades, et sõnum ei muutuks pelgalt ideeks, vaid Jumala tahteks ja kõneks, mis inimest kõnetab.³⁶ Jari Jolkkonen kirjutab: *Ilma õppimata jääks Jumal tundmatuks ja elu vaid küsimärgiks. Täiesti tundmatut Jumalat ei saa uskuda, temale loota ega tema poole palvetada*.³⁷

Kristlikus kasvatuses antav õpetus tegeleb peamiselt Jumala sõnaga. Viimasest peaks üheltpoolt saada inimese uurimise ja teadmise objekt, teisalt aktiivne ja dünaamiline subjekt, mis inimest mõjutab, mis toimib, seob, vabastab ja loob.³⁸ Jumal ise toimib selle sõna kaudu, mis on õppimise objektiks.³⁹ Seda võiksimegi pidada tolle ristimisõpetuse kirjelduseks, millisenä kirik oma kasvatusetegevust kõige sagedamini mõistab.

See õpetus jaotatakse kolmeks lähtudes õpilastest:

1. ristimiseks valmistujatele suunatud õpetus
2. lapsena ristitud noorte õpetamine

³³ Seppälä, J. 1988: 14.

³⁴ Õppimise olemus ja õpetamine. Ühenduse Omanäoline Kool koduleheküljel. (<http://viru.tlu.ee/~martl/mm/tykk1.html>. 01.05.07).

³⁵ Rippikouluusuunitelma 2001. (2002). Porvoo: Uusimaa OY: 8.

³⁶ Rippikouluusuunitelma 1980. 1980: 17.

³⁷ Jolkkonen, J. 2004: 19.

³⁸ Rippikouluusuunitelma 1980. 1980: 7.

3. ristitud täiskasvanute õpetamine eesmärgiga aidata neil ristimisarmu oma elus tõeks elada.⁴⁰

Õppimise kaudu soovitakse ennekõike suurendada inimese mõistmist, mitte niivõrd teadmiste hulka. Mõistmine selles kontekstis tähendab siis arusaamist mis on usk, kes on Jumal, kellesse usutakse või soovitakse uskuda ja mismoodi usk inimese elus tegutseb ja mõjub.⁴¹ Hedi Vilumaa kirjutab: *Peame meeles pidama, et kristliku kasvatus ja õpetuse üheks eesmärgiks on mõista, et usk on elav, mitte kivistunud õpetus; et see kujuneb välja elu jooksul personaalselt ning kasvab erinevates tingimustes. Nii ehitatakse koos lastega karkass, kus nad ise oma teoloogiat korrigeerivad ja diferenseerivad – alguses loomulikult koos abilistega.*⁴² Sellise käsitluse järgi on õpetuse osa oluline inimese isikliku jumalasuhte ja arusaamade tekkimiseks. Ilmselt lähtub taolisest lähenemisest luteri kiriku üldine positiivne suhtumine kooli poolt pakutavasse usuõpetusse, isegi kui tegemist ei ole konfessionaalse või kristliku õpetusega. Lisaks nn karkassi ehitamisele on siin Seppälä meelest taustal mõte, et Jumal on võimeline usku kasvatama ka kooli usuõpetuse tunni abil samamoodi, nagu kiriku poolt tehtav kasvatustöö ei pruugi sugugi kõigis usku äratada.⁴³

Sellegipoolest toonitab Soome leerikooli käsiraamatus Jari Jolkkonen, et kirik on ennekõike jumalateenistuslik sootsium ja seepärast peab kristlikus kasvatuses olema selgelt esikohal jumalateenistus ning õpetus ja moraal saavad tulla alles selle järel. *Nii tähtis kui ka kristlik õpetus ei ole, on selle eesmärgiks viimselt ikka toetada palvet,* kirjutab Jolkkonen.⁴⁴

Õpetamine teadmiste edasiandmisena võib olla küll väga üllas idee, kuid kiriku jaoks ei ole see vähemalt kristlikus kasvatusetegevuses eesmärk omaette. Pigem on õpetustegevus vahendiks inimeste juhtimisele kristliku usu ja kiriku osadusse ning nende isikliku teoloogia või jumalatumetuse tekkimiseks. EELK leeritöö eelnõu näeb Jumalat inimest kõnetavana nii palve- ja jumalateenistusliku elu kaudu, Piibli lugemise, mõtisklemise kaudu, aga ka õpetamise, vestlemise, hingehoiu, draama ja muude tegevusvormide vahendusel.⁴⁵ Kuid kõik

³⁹ Leeritöö EELKs. 2002: 53.

⁴⁰ Seppälä, J. 1988: 20.

⁴¹ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 9.

⁴² Vilumaa, H. (2007). Et kõik oksad oleksid haljad. *Eesti Kirik*, 2007, 7: 6.

⁴³ Seppälä, J. 1988: 22.

⁴⁴ Jolkkonen, J. 2004: 21.

⁴⁵ Leeritöö EELKs. 2002: 53.

see siiski peaks moodustama kasvatusprotsessis ühtse isikliku palveelu, osaduse ja õppimise terviku.⁴⁶

1.2. Probleeme kristliku kasvatustöö eesmärkide püstitamisel

Nagu nägime, on kristliku kasvatustöö eesmärkide sõnastused tugevalt teoloogilise sisuga. Teoloogilised küsimused aga võivad sageli omada mitmesuguseid lahendusi ja arutluskäike. Järgnevalt vaatleme kahte peamist küsimust, mille üle kristliku kasvatustöö puhul erialases kirjanduses arutletakse.

1.2.1. Usu sündimine

Üheks problemaatiliseks küsimuseks kristliku kasvatus eesmärkide püstitamisel on küsimus, kuivõrd on meil inimestena võimalik püstitatud eesmärkide saavutamist ohjata? Ja siit tekib kohe järgmine küsimus – kui mõttekas on üldse taolises valdkonnas nagu usuline kasvatus üldeesmärkide seadmine?

Esimeseks tõsiseks teemaks on usu tekkimine. Kui kirik näeb ühe oma töö eesmärgina aidata inimesi uskuda Jumalasse, siis kuidas seda on võimalik saavutada?

Usu tekkimise küsimust Martin Lutheri teoloogilistes arusaamades on käsitletud Aarne Hiob. Ta osutab Lutheri usu mõistmisele: *usk pole tema (Lutheri) järgi seotud mitte niivõrd mõistusega (mis peab usu suhtes tunnistama oma piiratust), kui just “südamega”, kus on meie tunded ja tahtmised (st meie ise) – erinevalt mõistusest on viimased inimesel olemas olnud sünnist alates (kui mitte juba emaihus)*. Nii kõneleb Luther vastu neile, kes väitlevad lasteristimise vastu põhjendusega, et lapsed ei suuda uskuda: *On see aga tõesti kristlik, nõnda meie omadest mõtlemiseeldustest lähtudes otsustada Jumala tegude üle? Lapsed pole veel mõistusega, seega ei saavat nad uskuda? Kuidas oleks, kui sina sellise mõistuse kaudu juba usust ära langenud oleks, lapsed aga tuleksid oma mõistusetuse kaudu usule?*⁴⁷

⁴⁶ Leeritöö EELKs. 2002: 28.

⁴⁷ Hiob, A. (2007). Laske lapsukesed minu juurde tulla ja ärge keelake neid mitte... *Eesti Kirik*. 2007, 3: 6.

Usk ei ole luterliku arusaama kohaselt siis mitte õppimise, vaid Jumala tegutsemise tulemus. Usk on reaktsioon Jumala aktsioonile.⁴⁸

Ka Lutheri Väikese katekismuse kohaselt ei ole usk inimese tegu vaid seda annab Püha Vaim.⁴⁹ Augsburgi usutunnistus konkretiseerib, öeldes, et Püha Vaim saadakse sõna ja sakramendi kaudu.⁵⁰

Taoliselt vaadates võib jääda mulje, et usk on inimesele üsna haaramatu valdkond. Ometi näeme just osundatud Augsburgi usutunnistuse lausest, et luterlike usutunnistuskirjade põhjal on olemas ka nõ positiivne programm usu tekkimist ja arenemist taotleva kristliku kasvatustegevuse jaoks – sõna ja sakrament, mille vahendusel saadakse Püha Vaim, kes omakorda usku annab. Ka EELK kirikuseadustik näeb sõna ja sakramenti esmaste vahenditena täita kiriku ülesannet inimeste teenimisel.⁵¹

Küllap siin on alus, miks kristlikus kasvatustegevuses luterliku kiriku kontekstis nii palju rõhutatakse sõna ja sakramenti ja nendega jätkuvalt tegeletakse. Sepäälä kirjutab, et Jumala kõnet, mis sünnitab usku, kohtab inimene ennekõike Piiblis ja sellele põhineval kuulutusel ning sakramendis.⁵² Ning Soome leerikooli plaanis aastast 2001 öeldakse koguni nii, et sõna on ise Kristus, kes tuleb sõnas lugejale ja kuulajale lähedale ning äratav ja kinnitab temas usku, mille läbi saab inimene vastu võtta ristimises kingitud armu.⁵³

Sõna ja sakramendi tähtsust rõhutab veelgi tõsiasi, et mitte üksnes usku ei mõisteta tulenevat nende kahe armuvahendi kaudu, vaid ka armastust, mida nähakse kristlasena elamise juurde vältimatult kuuluvana. Nii Soome evangeelse luterliku kiriku leerikooli plaanis⁵⁴ kui EELK leeritöö eelnõus öeldakse, et ka armastust äratav Jumal oma sõna kaudu.⁵⁵

Jari Jolkkonen soovib kristliku kasvatuse puhul pidada usu all silmas kahte asja: kiriku usku ja inimese isiklikku uskumust. Pedagoogiliselt lähtudes saame Jolkkoneni sõnul kõnelda vaid kiriku usust, ehk sellest, mida kirikliku dogmaatika kohaselt inimesed uskuma peaksid.

⁴⁸Seppälä, J. 1988: 16.

⁴⁹Luther, M. 2004: 13.

⁵⁰ Augsburgi usutunnistus. (1980). Uppsala: Kirjastus EVR Stockholm: 7.

⁵¹ EELK Kirikuseadustik § 7, lg 2.

⁵² Seppälä, J. 1988: 16.

⁵³ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 8.

⁵⁴ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 8.

Inimese isiklik usk ei ole aga pedagoogika vahenditega saavutatav, kuna antakse sõna ja sakramendi kaudu.⁵⁶ Muidugi võime kahtluse alla seada, kas taoline kahest usust kõnelemine on põhjendatud. Ideaal on kindlasti inimese isikliku usu kokkulangemine kiriku poolt õpetatava usuga. Kuid ka Lea Altnurme osutab individuaalse usu olemasolule kollektiivse usu kõrval. Tavaliselt kujutanud see kollektiivse usu isiklikku tõlgendust ning seda kontrollis seesama kollektiiv ja valitsev ideoloogia. Altnurme sõnul on aga tänapäeval kollektiivi kontroll järjest nõrgenev ja sellest tulenevalt ka too individuaalne usk üha mitmekesisem ja kaugem kiriku usust.⁵⁷ Jolkkoneni käsitlese puhul näeme toetust arusaamale, et kollektiiv ehk kirik ei saagi kontrollida ega kujundada kuigipalju isiklikku ehk individuaalset usku.

Sellest lähtuvalt võime järeldada, et kui kristliku kasvatus eesmärgina tuuakse usu kasvamine, siis peetakse siin silmas justnimelt kasvamist ja kasvatamist kiriku usus. Inimese isiklik usk on hoomamatu ja mõõdetamatu ning siin jäetakse ruumi ka kahtlustele ja loodetakse, et isiklik usk on jätkuva otsimise ja leidmise küsimus, nagu Pertti Luumi seda väljendab.⁵⁸ Üks, mis teeb aga kristliku kasvatus tegevuse ka sellest lähtepunktist siiski mõttekaks on jätkuvalt rõhutatud veendumus, et Jumala sõna on olemuselt inimest mõjutav, andes edasi sõnumi, mis ei saa inimest ükskõikseks jätta.⁵⁹

1.2.2. Inimlik osa eesmärkide saavutamisel

Kuna usk ja selle tekkimine, olgu siis kasvatuslikul või äratuslikul moel on täiesti Jumala töö, Jumala ime, nagu ütleb Jarkko Seppälä,⁶⁰ siis tekib küsimus, milline on taolise usu tekkimise protsessis inimlik osa?

EELK leiritöö eelnõu nimetab, et leerikoolis antava õpetuse eesmärk on tuua Jumala sõna inimese ellu mõistetaval kujul. Sest siis kohtab inimene Jumala sõna elureaalsuses samal kombel, nagu Kristus tuli just oma ajastu inimeste elu keskele ja kohtas neid.⁶¹ Inimene, õpetaja saab siin vaid püüda luua kontakte Jumala sõna ja inimese elureaalsuse vahel, et

⁵⁵ Leiritöö EELKs. 2002: 53.

⁵⁶ Jolkkonen, J. 2004: 19.

⁵⁷ Altnurme, L. (2005). Kristlusest oma usuni. Uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. sajandi II poolel. Tartu Ülikooli Kirjastus: 33.

⁵⁸ Luumi, P. 1997: 83.

⁵⁹ Leiritöö EELKs 2002: 53.

⁶⁰ Seppälä, J. 1988: 12.

⁶¹ Leiritöö EELKs 2002: 53.

Jumala sõna tõesti hakkaks inimese jaoks kõnelema tema enda keeles. Seppälä sõnul tähendab see inimeste ettevalmistamist kuulda Jumala kõnet ning aidata sellele vastata ja seda mõista. Samuti tuleb kristliku kasvatus kaudu aidata inimestel kogeda, mis on kristlik usk, milline on Jumal ja kuidas usk inimese elu mõjutab.⁶² Õpetaja on teenija ning Jumala kaastööline, rõhutab ka Soome leerikooli plaan aastast 1980. Viimane kirjeldab inimlikku funktsiooni kasvatusprotsessis sõna ja sakramendi elavaks tegemisena. Õpetusliku tegevuse kaudu saavad õpetajad kõrvaldada takistusi inimese ja Jumala kohtumise teelt ning nõnda valmistada inimesi ette vastu võtma Jumala kõnet. Samuti aitab inimlik panus mõista, mis on usk, kes on Jumal, kellele tema usk suundub ja mida see usk tähendab praktikas.⁶³ Sellest lähtuvalt õigustatakse kiriku kasvatus töös ka kõigi nende teadmiste kasutamist, mis õpetuse ja õppimise edendamist abistavad.⁶⁴

Soome leerikooli plaanis nähaksegi kristlikku kasvatust kahe pooluselisena – on inimlik ja jumalik pool. Inimliku poole pealt on küsimus inimese toimimises: inimest õpetatakse Jumala sõna abil uurima ja mõistma iseennast ja maailma. Sellest lähtuvalt on kristlik kasvatus õpipsühholoogia ja pedagoogiliste teooriate rakendamise koht. Teisalt on kristlikus kasvatuses tegemist jumalike asjadega, sest usku saab äratada üksnes Püha Vaim, mis mõjutab sõna ja sakramendi kaudu.⁶⁵

Kõike seda arvesse võttes jääb kristliku kasvatus puhul siiski lahenduseta mõõtmise probleem – kuidas hinnata kasvatus töö tulemusi, kui usk on üksnes Jumala kätes? Kuidas mõõta inimese usku? Seppälä soovib vaadata ja hinnata seda, mis meie jaoks on vaadeldav, nähtav ning mida me saame teada. Kuid samal ajal peame meeles pidama enese piiratust ja mitte andma lõplikke hinnanguid usu olemasolu või puudumise kohta.⁶⁶ Näiteks on võimalik jälgida kui aktiivselt osalevad äsja konfirmeeritud koguduse elus või mil määral lapsed Piiblit tunnevad või kui palju koguduse liikmete elus ilmneb kristlike tõekspidamistega teadlikku arvestamist.

Sõltumata väga selgest usu mõistmisest Jumala kingitusena, ei alahinnata inimlikku osa kristlikus kasvatuses. Kasvataja roll on teha Jumala sõnale nõ tee vabaks, et inimene oleks

⁶² Seppälä, J. 1988: 16.

⁶³ Rippikoulu suunitelma 1980. 1980: 8.

⁶⁴ Seppälä, J. 1988: 17.

⁶⁵ Rippikoulu suunitelma 1980. 1980: 7.

⁶⁶ Seppälä, J. 1988: 17.

valmis seda kuulama ja vastu võtma. Seejuures tuleb aga silmas pidada, et ka hinnangud kasvatustööle antakse vaid inimliku osa piires, et mitte hakata nõudma inimeselt Jumala töö ehk usu andmise korraldamist. Või nagu Arne Hiob vahendab Martin Lutheri sõnu: *Ei tohi vaadata mõistusele ja tema tegudele, kui kõneldakse usust ja Jumala teost. Seda (usku) kutsub esile Jumal üksi – ning mõistus on surnud ja pime ning selle (Jumala) teo suhtes nagu mõistuseta kiviplokk.*⁶⁷

⁶⁷ Hiob, A. 2007, 3: 6.

2. KRISTLIK LASTETÖÖ

Kristlik lastetöö hõlmab väga laia tegevusvaldkonda, mis seotud lapse spirituaalse, moraalse, isiksusliku, sotsiaalse ja loova arenguga.⁶⁸ Nii on kristlik lastetöö mõistetud igakülgse kirikupoolse lastele mõeldud tööna. Kristina Kaljulaid kritiseerib taolist lastetöö käsitlust ja ütleb, et kristlik lastetöö on palju laiem mõiste.⁶⁹ Siiski lähtub käesoleva töö autor Eesti kontekstist, kus me praktiliselt ei saagi lastetööd pühapäevakoolitööst eristada. Nii beebiringid, pereringid, tüdrukute- ja poisterühmad kui muu lastega tehtav töö on nii tihedalt pühapäevakooliga seotud, et nende lahutamispüüe ei ole eriti mõttekas. Pigem võib täheldada tendentsi, et pühapäevakooli mõistmine laieneb ja enam ei defineerita pühapäevakooli üksnes pühapäeval või mõnel muul nädalapäeval peetava kristlikku õpetust andva tunnina, kus põhirõhk on piiblilugude käsitlemisel ja palvel.⁷⁰

Theologische Realenzyklopädie autor Oliver Kliss, defineerib: *Pühapäevakooli all peetakse silmas üritust, millel reeglina koolitatud ilmikud teistele ilmikuile teatavas liturgilises raamis kristlikku teadvust vahendavad.*⁷¹ Selline määratlus sobiks iseenesest ju definitsiooniks kristlikule kasvatusle üldse. Ent siin on peetud silmas pühapäevakooli ja ilmikutena lapsi, kelle all kirikus mõeldakse 0-15 aastaseid isikuid. 15-20 on leeriealised ja määratletakse tavaliselt noortena. Vahel eristatakse veel 10-15 aastased leerieelikutena.⁷² Üldiselt aga mõistetakse käesolevas töös kasutatud allikates lastena kuni 15 aastaseid inimesi.

2.1. Kristliku lastetöö eesmärgid

Kiriku poolt tehtav lastetöö on sageli kiriku tegevust puudutavates diskussioonides erilisele kohale tõstetud. Lastetööga seondub palju emotsionaalseid väljendusi küll kiriku olukorda ja tulevikku silmas pidades, küll nn lastetöö teoloogias. Näiteks väljendab Leena Salmensaari mõtet, et evangeeliumi kohaselt on lapsed tähtsad ka selles mõttes, et väike laps võib suurele

⁶⁸ The Consultative Group on Ministry among Children. (1995). Unfinished business. *Children and the Churches*. London: CCBI: 31.

⁶⁹ Kaljulaid, K. (2003). Lastetöö alused ja praktika Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus. Bakalaureusetöö. Tartu: 10.

⁷⁰ Kiriku teejuht. Lapsepõlv. *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kodulehekülg*. (<http://www.eelk.ee/teejuht.html#ptk3>. 16.04.07).

⁷¹ Kliss, O. (2000). Sonntagschule. *Theologische Realenzyklopädie, Band XXXI*. Berlin – New York: Walter de Gruyter: 472.

⁷² Säask, K. (2002). Eelleeritöö – Miks? Kellele? Kuidas? *Kristlik Kasvatus*. 2002, 2: 24.

inimesele (seega ka kirikule) midagi olulist õpetada ja säärasel moel abiks olla.⁷³ Või ehk kõige sagedamini korratud väide, et kiriku kui organisatsiooni kestvus sõltub lastest ning tänase lastetöö efektiivsusest. *Lastest sõltub kiriku tulevik*,⁷⁴ kirjutab Hedi Vilumaa ajalehes *Eesti Kirik*, kus ta kirjeldab lootust, mida kirikus olevad lapsed sisendavad pildiga viinapuust, mille oksad on ka homme haljad ning viljakandvad.⁷⁵

Siiski väljendab Ilkka Kantola mõtet, et lastetööd ei tehta kirikus mitte eesmärgiga saada võimalikult palju uusi lapsi ja seega kindlustada kiriku tulevikku, vaid peetakse silmas kogu kiriku strateegiat ning lähtutakse sellest. Kuna siin on tegemist Soome evangeelse luterliku kirikuga, siis sellest strateegiast saadavaks lähtepunktiks on kiriku soov olla tulevikus mõistetav *lähedaloleva kirikuna*.⁷⁶ See peaks olema siis juhiseks, millest lähtuvalt kogu kiriku lastetöö planeeritakse. Nii ei ole lastetöö mingi omaette eesmärk, vaid ikka vahend kiriku üldeesmärkide saavutamiseks. Siiski on lastetööl mitmeid tahke, mida tänases vastava eriala kirjanduses välja tuuakse ja millest lastetööd planeerides ning tehes lähtutakse.

2.1.1. Ristimisõpetuse andmine

Ka kiriku lastetöö eesmäärke sõnastades seatakse sageli aluseks suur misjonikäsk Mt 28,18-20. Oleme juba näinud, et sellest lähtuvalt kuulub ristimine kokku õpetusega. Lastetööse lähtutakse siin mõttest, et ka lapsel on õigus saada õpetust ristiusu põhilistest küsimustest⁷⁷ ja et igas vanuses laps on täisväärtuslik inimene ja täisväärtuslik jumalalaps, kellel saab samuti olla õige suhe Jumalaga.⁷⁸ Nii ei ole see ka mitte pelgalt kiriku ülesanne täita misjonikäsku, vaid ka ristitute vajadus ja õigus saada ristimisõpetust selle erinevates vormides.⁷⁹ Pille Valk osundab kiriku kohustusele võtta osa vastutusest laste kristliku kasvatuses eest enda kanda. See vastutus lähtub kiriku enese positiivsest suhtumisest väikelaste ristimisse. Nii nagu vanematele on laps kingituseks, nõnda on ta seda ka kirikule.⁸⁰

⁷³ Salmensaari, L. (2004). Lapsityön teologiatalo. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 219.

⁷⁴ Vilumaa, H. 2007, 6:6.

⁷⁵ Vilumaa, H. 2007, 7:6.

⁷⁶ Kantola, I. (2004). Lapsityön teologian edellytyksiä. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 115.

⁷⁷ Salmensaari, L. 2004: 218.

⁷⁸ Valk, P. (1996). Laske lapsukesed... Tõsine jutt suurtele inimestele. *Kristlik Kasvatus*, 1996, 2: 5.

⁷⁹ Vilumaa, H. 2007, 7:6.

⁸⁰ Valk, P. 1996, 2: 5.

Ristimise ja õpetuse koosvaatlusest ehk ristimisõpetusest lähtub olulisena mõte ristimisest kui lastetöö lähe (misjonikäsu näol) ja eesmärk. Sääraselt on lastetöö seotud ristimisega otsesemalt kui ükski teine kiriku töövaldkond. Eks ristita ju luterlikus kirikus just ennekõike lapsi ja varem või hiljem kerkib ristimata pühapäevakooli laste puhul esile ristimise küsimus. On igati õigustatud öelda, et kiriku poolt teostatav lastetöö on kristlik lastetöö vaid niipalju kui see endas ristimise mõtet kannab. Olgu siis eesmärgina või teadvustatud lähtealusena. Ilmselt ideaaljuhtumil peaksid esindatud olema mõlemad.

Hedi Vilumaa viitab eriti Eesti olukorda silmas pidades vajadusele seada lastetöö prioriteetseks eesmärgiks justnimelt ristimisõpetuse andmine. Ühe põhjendusena meie konteksti silmas pidades toob Vilumaa ka materjaalsed võimalused öeldes, et oma piiratud ressursside juures peaks luterlik kirik hoiduma tegelemast sotsiaalabile ja ilmalikkusele kalduva lastetööga, sest ristimisõpetus iseenesest ei eelda suuri materiaalseid võimalusi.⁸¹

Ristimisõpetus siinkohal ei tähenda siis üksnes laste ristimiseks ettevalmistamist, vaid ka juba ristitud lastega tegelemist, et neile selgitada ristimise tähendust ja aidata neil elada selles usus, mille nad ristimises on saanud.

Ehk oleks ristimine ka üks viis, kuidas lastetöö efektiivsust mõõta – lastetöö on hästi tehtud, kui tulemuseks on saadud hulk koguduseliikmeid? Kui ristimine on eesmärk, siis võiks see ju olla täiesti mõistlik viis eesmärgi saavutamise mõõtmiseks. Vilumaa nimetab seda mõtet aga problemaatiliseks, siiski pikemalt seletamata, miks.⁸² Lähtudes põhimõttest, et mõõta saab kristlikus kasvatuses inimlikku osa, siis võiks ristimiste arvu silmas pidada küll. Eks ole vanemad (hooldajad) ja ristivanemad need, kes lapsed ristimisele toovad, ja kiriku vaimulikkond see, kes lapsi ristida võtab? Muidugi on see, mis ristimise sakramendis toimuv Jumala töö ja inimlikult hoomamatu ja mõõdetamatu, ent ei või eitada, et omajagu inimlikku initsiatiivi on iga ristimise puhul ja see on meile kirjeldatav, mõõdetav ja viimaks ka analüüsitav.

⁸¹ Vilumaa, H. 2007, 7:6.

⁸² Vilumaa, H. 2007, 7:6.

2.1.2. Kontakti saavutamine lastevanematega

Üks põhjendusi, miks kirik lastetööga peaks tegelema on püüd jõuda võimalikult paljude inimesteni. Sageli on just lapsed need, kelle kaudu jõutakse täiskasvanute, laste vanemateni. Sääraselt mõistetavalt on kristliku lastetöö üks ülesanne jõuda laste vanemateni ehk viimaks kristliku peretööni. Ristimisõpetus kasvab siis laste õpetamisest täiskasvanute ja perede õpetamise ning ristimiseni (sest kristlik kasvatustöö on jätkuvalt ristimiskool) ning nende integreerimisele kogudusse.⁸³ Peeter Paenurm näeb võimalust, et Eesti pühapäevakool elavneks ja tuleks oma madalseisust välja kui enam keskendutaks ristimis- ja armulauaõpetusele, mis seoks lastetöö kaudu ka laste vanemaid koguduse lastetöö ja jumalateenistusliku eluga.⁸⁴

Ilkka Kantola kõneleb lastetöö teoloogiast kui millestki, mis peabki olema võimeline kõnetama üheaegselt nii last kui täiskasvanut, sest koguduse lastetöö puudutab paratamatult ka vanemaid. Vanemad on need, kes üheltpoolt toovad oma lapsed kogudusse, et saada tuge kristliku kasvatusel, kuid samas on neil tihti endil probleeme oma eluga ja omad vajadused, millele kirik saaks vastata.⁸⁵ Nii saab kiriklik lastetöö sageli vahendiks, mille kaudu teenida laste vanemaid, kes sageli ootavadki toetust oma laste mitmesuguste vajadustega tegelemiseks.⁸⁶

Lastetöös nähakse ka seda vaimulikku tööd, mis on tihti inimese argipäevale kõige lähemal. Lastetöö tegijad näevad sageli esimesena, kuidas läheb inimestel tööl või paarisuhtes ja kuidas kodudes hakkama saadakse.⁸⁷ Samuti näevad nad laste probleeme, mis sageli kuuluvad kokku pereprobleemidega või vanemate probleemidega, mis siis läbi lapse käitumise nähtavaks saavad.⁸⁸ Kirik on aga kutsutud töötama lastega ja nende peredega paljudes erinevates olukordades ja peaks suutma neile vastata.⁸⁹ Nii on kiriku poolt tehtav lastetöö üks viis ka laiemalt inimesi teenida.

⁸³ Vilumaa, H. 2007, 7:6.

⁸⁴ Paenurm, P. (2007). Kuidas jõuti seaduseni? *Lapsed armulaua – seadusest ellu* konverentsi ettekanne. *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja noorsootöö ühenduse koduleheküljel*. (http://www.eelk.ee/lny/doc/paenurm_ettekanne_1.03.2007.rtf. 28.04.07).

⁸⁵ Kantola, I. 2004: 109.

⁸⁶ Watts, F., Nye, R., Savage, S. (2001). *Psychology for Christian Ministry*. London & New York: Routledge: 81

⁸⁷ Kantola, I. 2004: 114.

⁸⁸ Watts, F., Nye, R., Savage, S. 2001: 81.

⁸⁹ Watts, F., Nye, R., Savage, S. 2001: 79.

Kuid taoline alaeesmärk, mis iseenesest võib olla üks paljudest, ei või asendada peamist eesmärki, vaid legitimeerib end üksnes siis kui on rakendatav kiriku suurema eesmärgi saavutamiseks. Selleks on olemas Soome evangeelses luterlikus kirikus näide omapärase peretöö vormi päevaringi näol, mis tekkisid 1960-ndatel aastatel. Need said alguse perekondadest, kelle sooviks oli pakkuda lastele arendavat tegevust jätkuva urbaniseerumise taustal. Linnades oli lasteaiakohtadest suur puudus ja nii pöörduiti kiriku poole, et saada tuge laste kasvatamisel.⁹⁰

Algselt oli usuline osa päevaringirühmades vähese tähtsusega, sest nende eesmärk oli selgelt teine. Kuid 1975. aasta Soome luterliku kiriku piiskoppide kogu otsusega said päevaringid üheks osaks kiriku poolt tehtavast ristimisõpetusest, millega üksiti kaasneb ka koguduse toetus vanematele nende kasvatustöös.⁹¹

Ka Vilumaa osutab, et isegi kui mõistame kiriku poolt tehtavat lastetööd ristimisõpetusena, siis igal juhul tähendab see teatud vastutuse jagamist kodu ja kiriku vahel, kuid eesmärgiks peaks alati olema toetada kodu ennekõike kristliku kasvatusandmisel ja abistada last kristlaseks kasvamise teel.⁹² Või nagu Jutta Siirak seletab seda ajakirjas *Kristlik Kasvatus* on kristlik peretöö kirikupoolseks abiks leeri- ja ristimistöötuse täitmiseks.⁹³

Kristlikus kasvatuses nähakse seega selgelt neid ülesandeid, mida kirik saab täita inimeste teenimiseks laiemalt. Olgu selleks raskustes toetamine või pere- ja kasvatusprobleemidega tegelemine. Siiski on prioriteediks seatud ikka ristimisõpetuse jagamine. Võime öelda, et teatud mõttes näib diakonaalne ja hingehoidlik tegevus vahendina teostamaks kiriku päriseesmärki Jumala sõna kuulutamise ning ristimise näol.

2.1.3. Kristliku identiteedi arendamine

Ristimisõpetuse üks eesmärke on kristliku kasvatus ja identiteedi arendamine. Muuhulgas kasvatada lapse teadlikkust oma usust ja õpetada talle oskusi seostada oma elukogemusi

⁹⁰ Wennemark, P.-L., Karhunen, P.-L. (2004). Lapsityö Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 17.

⁹¹ Wennemark, P.-L., Karhunen, P.-L. 2004: 21.

⁹² Vilumaa, H. 2007, 7:6.

⁹³ Siirak, J. (1995). Pühapäevakooliühenduse töösuundadest. *Kristlik Kasvatus*. 1995, 2/3: 2.

usuga.⁹⁴ Usulise kasvatus tähtsaimaks ülesandeks nimetataksegi lapse aitamist tegeleda enese identiteediga, mille hulka kuulub teadlikkuse kasv usust ja selle väärtustest.⁹⁵

Skandinaavia rahvakiriklikus kontekstis tähendab kristliku identiteedi süvendamine peaaegselt lapse julgustamist kiitma heaks oma kristlikku identiteeti.⁹⁶ Seda nähakse samuti ühe ristimisõpetuse osana – aidata inimesel püsida usus. Lapse kasvades ju muutuvad tema küsimused ning kristlik kasvatus peaks püüdlema nende muutunud küsimustele vastuste pakkumise poole.⁹⁷

EELK Laste- ja Noorsootöö ühenduse (LNÜ) põhikirjas öeldakse ühenduse eesmärkideks *laste- ja noorsootöö korraldamine ja koordineerimine EELK-s, kristlik, kultuuriline, hariduslik ja heategevuslik tegevus ning laste ja noorte kristlik ning kõlbeline kasvatus*.⁹⁸ Sellest lausest võime välja lugeda püüdlust kristliku identiteedi kasvatamise suunas. Sellega seoses mainitakse mitmeid konkreetseid tegevusi, mida antud eesmärgi saavutamiseks on LNÜ-l õigus teha, kuid oma olemuselt ei pruugi see väga erineda äsja mainitud Skandinaavia kirikute ülesandest. Pertti Luumi defineerib kristliku kasvatus eesmärgi kui lapse aitamist leida koguduse kogemust iseenda kogemusena ja selle kaudu kogeda iseennast.⁹⁹ Ehk siis, peaks kristlik kasvatus aitama last iseenda elu nägema lähedases seoses kiriku eluga, mis tema enda elu selgitades on abistav ning vajalik. Seda saab teha sõltumata sellest, milline on lapse side kogudusega seni olnud. Tuleb vaid üles leida lapse senine vaimulik alus, millele kristlikku identiteeti saaks rajada.¹⁰⁰

Soome kiriku lastetöö käsiraamatus tuuakse veel välja kiriku lastetöö olulisus Soome ühiskonna tuleviku ehitamisel. Kogudustes tehtavat tööd nähakse osana sellest tegevusest, millest sõltub Soome ühiskonna heaolu tulevikus.¹⁰¹ Kuid viimselt näib peamiseks eesmärgiks olevat siiski kristliku identiteedi kasvatamine, millises tegevuses nähakse positiivset mõju ühiskonnale tervikuna.

⁹⁴ Luumi, P. 1997: 83.

⁹⁵ Tirri, K. (2004). Spiritualiteetti uskontokasvatuseks näkökulmasta. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 130.

⁹⁶ Luumi, P. 1997: 84.

⁹⁷ Luumi, P. 1997: 83.

⁹⁸ MTÜ EELK Laste- ja Noorsootöö Ühenduse põhikiri 2.1.

⁹⁹ Luumi, P. 1997: 85.

¹⁰⁰ Watts, F., Nye, R., Savage, S. 2001: 88.

¹⁰¹ Kantola, I. 2004: 107.

Sarnaseid mõtteid on väljendatud ka Eesti kontekstis. Näiteks väljendab Heiki Haljasorg ajakirjas *Kristlik Kasvatus* ilmunud artiklis väga selget veendumust, et kristlik kasvatus suudab aidata ühiskonda, mis tema hinnangul on praegu kõlbeliselt laostunud.¹⁰² Põhjuseks nimetab autor perioodi, mil kristlik kasvatus on puudunud.¹⁰³ Kristlik kasvatus ise aga tähendab tema jaoks lapse õpetamist lootma Jumala peale ja täitma Jumala taht. Kui laps õpib mõistma Jumala suurust, siis ta õpib ka vastutama oma tegude, eest ta teab, et pattu tehes paneb ta ohtu oma õndsakssaamise.¹⁰⁴ Nõnda näeb Haljasorg kristlikus kasvatuses ja selle läbi edendatavas identiteedis lahendust ühiskonna eetikakriisile.¹⁰⁵

Taalised käsitlused, kus jääb mulje nagu olekski kristliku kasvatus eesmärk ühiskonda parandada ja kristlik identiteet seisneb paremini käituvaks inimeseks saamises, on pigem erand. Üldjuhul osutatakse ikka kiriku peaesmärgi suunas püüdluse vajalikkusele ning muu hea, mis sellega kaasneb ongi pigem kaasnähtus kui eesmärk omaette. Nii ka kristliku identiteedi puhul. See, et last õpetatakse elama kristlasena kuulub ristimisõpetuse juurde aga ei asenda ega ületa seda muul moel.

2.1.4. Jumalakogemuse vahendamine

1980-90-ndatel hakati Soomes hindama jumalateenistuselaadseid pühapäevakoole, mida nimetati lastekirikutest. Eesmärgiks oli vahendada lapsele Pühaga kohtumise elamust.¹⁰⁶ 21. sajandi saabumisega lisandus pühapäevakooli ingliskeelsest kultuuriruumist pärit religioonipedagoogiline nägemus spiritualiteedest, mille kohaselt saab ka spiritualiteeti kasvatada ja toita.¹⁰⁷ Nii on üheks kristliku lastetöö ülesandeks võetud püüd kasvatada ja arendada veel välja kujunemata spiritualiteediga lapsi. Seejuures on eelduseks, et lapsel on loomulik vajadus kohtuda Jumalaga ning siin ei tehta midagi lapse tahte vastast. Üheks lastetöö teoloogia aluseks peetakse nn laste evangeeliumit (Mt 10,13-16), kus Jeesus lapsi õnnistades näitab, et ka lapsel nagu igal teiselgi inimesel on õigus tema juurde tulla.¹⁰⁸

¹⁰² Haljasorg, H. 1998: 8.

¹⁰³ Haljasorg, H. 1998: 6.

¹⁰⁴ Haljasorg, H. 1998: 7.

¹⁰⁵ Haljasorg, H. 1998: 8.

¹⁰⁶ Wennemark, P.-L., Karhunen, P.-L. 2004: 16.

¹⁰⁷ Wennemark, P.-L., Karhunen, P.-L. 2004: 17.

¹⁰⁸ Salmensaari, L. 2004: 218.

Klassiruum või kirik on siis paigaks, kus seda tulemist ning lapse ja Jumala kohtumist võimaldatakse.¹⁰⁹

Ilkka Kantola kirjeldab seda eelduste loomisena vastastikuseks mõjaks, milles lapse küsimused saavad sündida ja milles need saavad kõneleda lapsele Jumalast nii, et Jumala armastus ja ustavus võiksid teda ümbritseda.¹¹⁰ Ent taoline kohtumine ei ole ükskõik millise Jumala kogemine või abstraktse püha tunnetamine, vaid eesmärgiks on *rahulik ja järjekindel tutvumine Jeesusega ja Jumalaga*, ütleb Kantola. Taoline kohtumine toimub suuresti läbi palve, mida laps õpib pidama mõistlikuks ja vajalikuks. Isikliku palve kaudu saab tema ja Jumala vahelisest suhtest kiindumussuhe.¹¹¹ Just taolised kiindumussuhted peaksid olema lapsele abiks hilisemas elus, et ta võiks vajadusel leida tuge ja toetust sellest, mis on püsiv ja jääv ka aegade muutudes.¹¹²

Seppo Alaja nimetab pühapäevakooli sisuks kuulutust Jeesusest¹¹³ ja nimetab pühapäevakooli ülesandena anda lapsele võimalus oma usku väljendada ning läbi elada. Kirikliku lastetöö eesmärgiks on Alaja sõnul lapse ning tema usu hoidmine, toitmine ja kaitsmine.¹¹⁴

Jumalaga kohtumise moment on kristliku lastetöö puhul oluline. Seda kohtumist nähakse mitmetahulisena. Üheltpoolt võib see olla vastuseks lapse loomulikule vajadusele Jumala järele, soovile tunnetada ja kogeda Püha lähedust. Teisalt liitub sellele väljast tulev kuulutus, Jeesusest Kristusest. Mõlemal puhul nähakse kirikliku lastetöö ülesandena lapse spiritualiteedi kasvatamist ja kujundamist. See tegevus on ehk üks olulisemaid kohti kristlikus kasvatustöös üldse. Ristimisõpetuse kõrval tõstetakse väga esile spiritualiteedi tähtsust ja rõhutatakse sellega pidevat tegelemist, et õpetus ei muutuks kuivaks tuupimiseks.

¹⁰⁹ Luodeslampi, J. (2004). Makupaloja maailma. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 66.

¹¹⁰ Kantola, I. 2004: 111.

¹¹¹ Kantola, I. 2004: 116.

¹¹² Luumi, P. 1997: 84.

¹¹³ Alaja, S. (1992). Mis see pühapäevakool tegelikult on? *Pühapäevakool*, 1992, 3: 3.

¹¹⁴ Alaja, S. (Toim). (1990). Pühapäevakooli õpetaja käsiraamat. Joensuu: Punamusta: 14-15.

2.2. Probleeme kristliku lastetöö eesmärkide püstitamisel

Kristliku lastetöö eesmärkide problemaatika lähtub suuresti teoloogilistest küsimustest, mis õigupoolest puudutavad laiemalt kristliku kasvatuse temaatikat – inimliku ja jumaliku kohtumine ning nende omavahelise suhe kristliku kasvatustöö eesmärkide saavutamisel. Eks ole kogu kiriku tegevuse eesmärgi sõnastus küllaltki pretensioonikas: inimeste juhtimine pääsemisele ja tõe tundmisele.¹¹⁵ Siit järeldub, et antud protsessis nähakse inimliku osa tähtsust ja võimalikkust, sest kirik koosneb ju inimestest.¹¹⁶ Lastetöö valdkonnas võib välja tuua kolm peamist aspekti, mille ümber tõsisemat teoloogilist arutelu kohtame: inimese usu ja selle tekkimisega seotud küsimused ning ristimist ja armulauda puudutav problemaatika.

2.2.1. Usu sündimine

Üldiselt ollakse täna seisukohal, et lapsed väärivad täit tähelepanu kui vaimsete ja vaimulike vajadustega inimesed, kes mitte ei ole üksnes täiskasvanute kõrval ja seas vaid mitmel puhul koguni vaimulikuks eeskujuks.¹¹⁷ Lapsepõlv on 20. sajandi uurimuste järgi kujunenud niivõrd oluliseks ajaks, mis mõjutab otseselt inimese kogu ülejäänud elu ja lastest (0-14 aastased isikud) on saanud ühiskondlikus elus võrdväärised isikud.¹¹⁸

Lapse usulisest kasvamisest kõneldes rõhutatakse, et tegemist peab olema ennekõike spiritualiteedi kasvatamisega. Lapse spirituaalse arengu toetamine on usu pealesurumise vastand, kirjutab Kirsi Tirri. Spiritualiteedi kasvatamine tähendab tegelemist selle nimel, et laps hakkaks kasutama oma kujutlusvõimet ja tundemeelt, sest *lapse kujutlusvõime toitmine on peamine spirituaalse tundlikkuse kanal*.¹¹⁹ Taolise spiritualiteedi kasvatamise eesmärgiks on, et laps hakkab otsima ja kogema elu tähendusi, mis sageli leitakse intuitiivselt ja mille leidmiseks ei ole ratsionaalne arutelu väga määrava tähtsusega.¹²⁰

Siin võiks olla ka vastus neile kiriku poolt tehtava lastetöö kriitikuile, kes näevad ohuna usulist pealesurumist lastele, kes ei oska end veel kaitsta. Kirjeldatud käsitluste puhul ei

¹¹⁵ EELK Põhikiri § 3.

¹¹⁶ EELK Põhikiri § 7.

¹¹⁷ Watts, F., Nye, R., Savage, S. 2001: 79.

¹¹⁸ Vilumaa, H. 2007, 6:6.

¹¹⁹ Tirri, K. 2004: 129.

tõsteta kristlikus lastetöös esikohale mitte teadmised, ega mõistmine ega teatud veendumuste omaks tunnistamine, vaid pigem üldine spirituaalne pool. Selle põhjuseid selgitab pikem arutelu ristimise küsimuse üle.

2.2.2. Ristimise tähendus

Leena Salmensaari kirjeldab lapsega ristimises toimuvat pisut ebakonventsionaalsel moel, öeldes, et ristimine kui koguduse liikmeks saamine on lapse jaoks kui Taevaisa sülle võtmine. See on turvaline ja hea kogemus, mille edasiandmine on kristliku kasvatusel põhiasialine.¹²¹ Sellest käsitlusest lähtuvalt on ristimine vajalik lapsele, sest see annab talle positiivse ja vajaliku kogemuse. Ilmselt on see püüd anda edasi teiste sõnadega traditsioonilist käsitlust, mille kohaselt on ristimine kingitus, milles Jumal võtab inimese oma lapseks, Kristuse jüngriks ja koguduse, Jumala perekonna liikmeks.¹²² Ehk viimselt on küsimus päästest. Hedi Vilumaa sõnastab selle järgmiselt: *kas lapsed saavad osa päästest ja mida meie, täiskasvanud, saame/peame selleks tegema?*¹²³

Arne Hiob peatub lasteristimise ja usu vahelistel seostel ajalehes *Eesti Kirik* avaldatud artiklis, millest juba käesolevas töös on korraks juttu olnud. Et tegemist on antud valdkonnas põhjapaneva tekstiga, siis peatume sellel veel hetkeks. Hiob argumenteerib Martin Lutheri kirjutistele toetudes lapse usu üle ja leiab, et luterliku teoloogia kohaselt on lapsel samavõrd olemas isiklik usk nagu täiskasvanul ja lapsed ristitakse nende oma usu peale. Selle usu kutsub neis esile Jumal vaderite ja kristlaskonna eestpalve kaudu. Nii ei tohi keegi keelata lastele ristimist.¹²⁴

Enamikes luterlikes kirikutes nähakse seepärast väikelaste ristimist vajalikuna ja Jeesuse ristimiskäsu täitmisena. Rõhutades seejuures ristimise õndsusvajalikkust. Vilumaa näebki just ristimise kui päästmise küsimust peamisena kogu kiriku lastetöös alates selle algusest 19. sajandil – lastetöö aluseks on vajadus laste päästmise järele.¹²⁵

¹²⁰ Tirri, K. 2004: 130.

¹²¹ Salmensaari, L. 2004: 220.

¹²² Luumi, P. 1997: 81.

¹²³ Vilumaa, H. 2007, 6:6.

¹²⁴ Hiob, A. 2007, 3: 6.

Üks huvitavaid mõtteid siinkohal on Jari Jolkkoneni väide, et ristimine on usku andev kingitus. Nii on siis ka mõistetav, miks kristliku kasvatuses või õpetuse puhul ei räägita mitte laste usu kasvatamisest vaid spiritualiteedi, vaimsuse kasvatamisest. Usku pole võimalik kasvatada, usk antakse Jumalalt või nagu Jolkkonen seda siin väidab, usk tuleb ristimisest.¹²⁶

Ristimist mõistetakse millegi piisava lõplikuna, millele ei ole vaja midagi juurde lisada. Kogu pääste on ristimises antud ja seda ei saa kuidagi täiendada.¹²⁷ Küll aga tekitab selle kõrval küsimusi, miks siis ristimisele lisaks nõutakse veel konfirmatsiooni ja miks armulaua puhul ei piisa ristimisest, vaid nõutakse veel teadlikkust armulauasakramendi tähendusest, nagu Peeter Paenurm seda seletab.¹²⁸

Et tegemist on seni olnud vastuseta küsimusega, siis viimasel ajal on EELK-s antud teemaga ka tõsisemalt tegeletud ja otsitud võimalikke lahendusi.¹²⁹ Järgnevas peatükis on väike ülevaade antud temaatikast lastetöö kontekstis.

2.2.3. Laste armulaud

Luterlikus kirikus on kuni päris viimase ajani mõistetud armulauale minemise õiguse saamist seoses leeriõnnistamise ehk konfirmatsiooniga ja nii on armulaud seostunud üksnes täiskasvanud kristlastega.¹³⁰ Arvatakse aga, et algkirikus on armulaud aga olnud kõigi ristitud inimeste söömaaeg, sest ristimine viis inimese, ka lapse, Kristuse ihu osadusse, mille nähtavaks märgiks oli armulaud. Hilisemad arengud tõstsid esile armulauaeelse pihilkäimise ning vastavate oskuste-teadmiste omandamise ning nõnda tõusis esiplaanile enam konfirmatsioon ja laste armulaud jäi Õhtumaises kirikus tahaplaanile kuni 20.sajandi teise pooleni, mil nii luterlikes kirikutes kui oikumeenilises liikumises on taas avastatud vajadus laste armulauale lubamise järele.¹³¹

¹²⁵ Vilumaa, H. 2007, 6:6.

¹²⁶ Jolkkonen, J. 2004: 16.

¹²⁷ Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 8.

¹²⁸ Paenurm, P. 2007.

¹²⁹ 1. märtsil 2007 toimus Tallinnas Nõmme Rahu kirikus konverents teemal *Lapsed armulaual – seadusest ellu*, mille ettekanded on internetis aadressil <http://www.eelk.ee/lny/teatele.php?id=60>.

¹³⁰ Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 9.

¹³¹ Vilumaa, H. (2007b). Laste armulaua osalemine läbi aegade, teoloogia ja praktika. *Lapsed armulaual – seadusest ellu* konverentsi ettekanne (01.03.07). *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja noorsootöö ühenduse kodulehekülj*. (http://www.eelk.ee/lny/doc/paenurm_ettekanne_1.03.2007.rtf. 28.04.07).

Peeter Paenurm selgitas konverentsil *Lapsed armulaual – seadusest ellu* peetud ettekandes, et tänane EELK-s kehtiv seadustik lubab armulauale tulla lapsel koos saatjaga, kes peab olema konfirmeeritud kiriku liige. Lisaks on vajalik, et laps oleks armulauaks ette valmistatud ja teadlik selle tähendusest. Siin on koguduse lastetööl ülesanne – toetada vanemaid laste kristlikul kasvatamisel ja armulauaõpetuse andmisel.¹³²

Kiriku poolt tehtava lastetöö puhul kõneldakse just armulaua temaatikaga seondavalt lastetöö õpetamisülesandest. Kui usu kontekstis on juttu spiritualiteedi kasvatamisest, millel ei pruugi õpetamisega palju kokkupuuteid olla ning ristimiseks valmistumine võib tähendada ehk enam tööd vanemate kui lapse endaga, siis et armulaua puhul langeb raskuskese ülesandele last õpetada ja kasvatada tema teadlikkust. Seejuures torkab silma arutelu toorus ja läbimõtlematus. Näiteks tekib kohe küsimus, mis alusel ühest sakramendist osasaamine eeldab mõistmist (armulaud) ent teise puhul seda ei nõuta (ristimine)? Kas ei ole mitte nii, et mõlema puhul on primaarne usk? Kui nii, siis eelpool viidatud Arne Hiobi artiklile toetudes on meil õigus tõsiselt arvata, et laps saab armulauast samal moel osa kui ükskõik milline täiskasvanu, sest temal on oma usk. Ja kas armulaua puhul esitatav teadlikkusenõue ei peaks loogiliselt võttes laienema ka ristimisele?

Need on küsimused, millele käesoleva töö raames ei ole võimalik vastuseid anda. Kuid nende esitamine siin illustreerib problemaatika keerulisust, millega kiriklik lastetöö täna eriliselt silmitsi seisab ja millele koos teoloogidega võimalikult paljusid osapooli rahuldavat vastust otsitakse. Seoses kristliku noortetöö probleemküsimustega läheneme armulaua, ristimise ja konfirmatsiooni temaatikale veel korra kuid pisut teise nurga alt.

Olgu siinkohal aga öeldud, et täna käsitletakse armulauda lastetöö puhul vabadusena, mis ei kohusta ei lapsi, lapsevanemaid ega kiriku lastetöö tegijaid millekski, sest armulauda ei mõisteta lastele õndsusvajalikuna. Peamiseks teemaks on ikka ristimine, millelt kiriku lastetöö lähtub ja kuhu ta ka suunduma peaks.

¹³² Paenurm, P. 2007.

3. KRISTLIK NOORTETÖÖ

Kristlik noortetöö on igakülgne kiriklik tegevus, mis suunatud noortele. Eestis loetakse noorsootöö seaduse põhjal noorteks 7-26 aastast füüsilist isikut.¹³³ Otsest kirikunoore määratlust ei ole, kuid kuna kiriku noortetööst kõneldakse peamiselt leeritööga seoses ja kiriku seadustiku kohaselt saab leeritöö vastu võtta alates 15. eluaastast,¹³⁴ siis võime nooreks siin nimetada 14-26 aastast füüsilist isikut.

Sõna leer on tõesti peamine mõiste, millega kiriku noortetööd kirjeldatakse. Vähemalt Eesti kontekstis on see töövaldkond väga tihedalt seotud leeritööga ehk katehheesiga, mis päädib enamasti konfirmatsiooni ning luterliku kiriku liikmeks saamisega. Siin on olukord sarnane lastetööga – nii nagu kiriku lastetööd on raske eristada pühapäevakoolitööst, siis ka kiriku poolset noortetööd leeritööst sageli eraldada ei saagi. Näiteks nimetatakse tööd leerialistest nooremate teismelistega ka eelleeritööks¹³⁵ ja sageli toimuvad leerikoolituse järel leerigruppide kogunemised jne.

Ka siin võib öelda, et pigem tuleb kõneleda leeritöö laienemisest ja öelda, et täna haarab antud töövaldkond enda alla palju enam tegevusi kui seda oli mõned kümnendid tagasi. Seepärast puudutab ka enamuse kiriku noortetööd käsitlev kirjandus suures osas just leeritööd ja seepärast vaadatakse antud töövaldkonnale käesolevas töös just leeritöö prismast lähtuvalt.

3.1. Kristliku noortetöö eesmärgid

Eesmärkide seadmisel lähtutakse nii kristliku kasvatuses kui kristliku noortetöö üldeesmärkidest, kuid ka iga üksiku tegevuse alaeesmärkidest kuni iga üksiku kogunemise või leeritunni eesmärgini. Kuid on selge, et iga üksik eesmärk peab olema kooskõlas üldeesmärgiga ja selle saavutamisele kaasa aitav. Järgnevalt on toodud ära peamised nõuavad eesmärgid, mida kirikliku noortetöö planeerimisel silmas peetakse või pidada soovitatavaks.

¹³³ Noorsootöö seaduse eelnõu. (<http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=983500058&login=proov&password=&system=ems&server=ragnel>. 01.05.07).

¹³⁴ EELK Kirikuseadustik § 15.

3.1.1. Kristliku identiteedi arendamine

Soome evangeelse luterliku kiriku viimane leerikooli kava aastast 2001 kirjeldab leerikooli üldeesmärki vajadusena aidata noorel leida vastuseid oma elu ja inimkonna tähtsamatele küsimustele ning anda tuge kristlasena kasvamiseks,¹³⁶ sest leerikoolis on oluline, et noor saaks abi kasvamaks usus ja ligimese armastuses.¹³⁷ Leerikool on toetamaks ja tugevdamaks inimest kristlikus usus. Kui ristimine annab inimesele kingitusena usu, siis leerikoolis tuleb õpetada inimest, kuidas ta selle kingituse eest hoolitseda võiks, kirjutab Jolkkonen.¹³⁸

EELK Laste- ja noortetöö keskuse juhataja Mari-Ann Oviir kirjeldab noortetööd paljuski laiemalt ja ei piira seda sugugi vaid kristliku kasvatusena. Ajakirjas *Kristlik Kasvatus* kõneleb Oviir noortetööst kui noore vaimse ja füüsilise arengu soodustamisest ning noore lähendamisest kirikule. Ka peaks kristlik noortetöö andma noorele võimalikult hea stardi eluks.¹³⁹ Selles sõnastuses mahub kristliku noortetöö alla siis igasugune füüsiline ja vaimne kasvatus, mis mingilgi moel aitab noorel elus paremini hakkama saada. Kui peaks valima eelistusi tegutsemiseks, siis valiku kriteeriumiks oleks tõenäoliselt küsimus, kuivõrd üks või teine tegevus noort kirikule lähendab.

3.1.2. Kristliku õpetuse andmine

Leerikooli peamiseks õppevahendiks, millega tegeletakse nii iseseisvalt kui üheskoos on Piibel.¹⁴⁰ Piibli kõrval teiseks vahendiks on katekismus, milles nähakse Piibli peamisi mõtteid koondavat teost ja mis annab oma kümne käsu, usutunnistuse ja Meie Isa palve liigendusega leeriõpetuse vormi elu, usk ja palve.¹⁴¹ Leerikooli aineseks nimetatakse *EELK Leeritöö* eelnõus kristlikku usku ja selle põhimõtete järgimist igapäevases elus.¹⁴²

Noorte eluküsimusi ja probleeme käsitletakse justnimelt neid õppevahendeid kasutades, seejuures leiab jätkuvalt rõhutamist palve osa, mille kohta öeldakse, et palve kaudu elatakse

¹³⁵ Säask, K. 2002, 2: 24.

¹³⁶ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 23.

¹³⁷ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 19.

¹³⁸ Jolkkonen, J. 2004: 16.

¹³⁹ Oviir, M.-A. (2002). Noored kirikus. *Kristlik kasvatus*, 2002, 2: 27.

¹⁴⁰ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 8.

¹⁴¹ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 9.

need kristlikud väärtused, millest kõneldud jumalateenistusel tõeks.¹⁴³ Leeriõpetuses lähtutakse küll inimesest, tema küsimustest ja probleemidest, kuid seejuures siiski eesmärgiga teha mõistetavaks kiriku õpetust.¹⁴⁴ Taoline käsitlus elimineerib üsna üheselt võimaluse, et leerikool muutuks üldhumaanseid tõekspidamisi levitavaks paigaks või keskenduks ennekõike noorte psühholoogiliste ja hingehoidlike probleemidega tegelemisele. Leerikooli eesmärk on ikka ennekõike kristliku usu ja õpetuse edasi andmine.

Soome viimane leeritöö juhend eeldab, et leerikoolis käinud noor tunneb Jumalat Isana ja Loojana ja et ta näeb iseennast ainulaadse inimesena ja osana loomisest; tunneb Jumalat Pojana, Jeesuse Kristusena ja Tema lunastustööd; tunneb Jumalat Püha Vaimuna, kes toimib kiriku sõna ja sakramendi kaudu ja kingib usku ning armastust; leiab palve ja jumalateenistuse kui viisi olla ja elada Jumala palge ees.¹⁴⁵ Ehk teisisõnu – leerikoolis tundma õpitud Jumal peaks olema kristlik Jumal ja usk kristlik usk.

3.1.3. Teadmiste edastamine

Leerikooli programmi kaks teadmistega seonduvat osa on õpetuse ja eetika osa palve kõrval. Õpetuse osas kõneldakse kes on Jumal ja mida head on ta teinud meile. Eetika vastab küsimusele millistel eeldustel on kõigil hea elada ja mida Jumal tahab, et me teeksimme üksteisele. Palve osa vastab küsimusele kust saan jõu uskuda Jumalasse ja armastada oma ligimest.¹⁴⁶

Jolkkonen osutab üheltpoolt nende erinevate leerikooli osade võrdväärsust ja teineteist täiendavat funktsiooni, kuid samas ütleb, et leerikool on oma põhialustelt siiski palvekool. Eetika ei ole midagi kristlusele eriomast ja Piibli ning kristliku õpetuse hea tundmine ei tee kedagi veel kristlaseks.¹⁴⁷ Ristitult ei oodata mitte üksnes teadmisi, vaid ka selle järele elamist, mida Jeesus on käskinud.¹⁴⁸

¹⁴² Leeritöö EELKs. 2002: 35.

¹⁴³ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 19.

¹⁴⁴ Leeritöö EELKs. 2002: 56.

¹⁴⁵ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 26.

¹⁴⁶ Jolkkonen, J. 2004: 19.

¹⁴⁷ Jolkkonen, J. 2004: 21.

¹⁴⁸ Rippikouluuunitelma 1980. 1980: 7.

Nõnda asetub Jolkkoneni käsitluses teadmiste jagamise osa leerikoolis tahaplaanile spiritualiteeti puudutavast ja ennekõike on tähtis palve ning jumalateenistus, sest oluliseks peetakse kristlaseks saamist ning jäämist. Niisamuti peab EELK Leeritöö eelnõu oluliseks, et leeriõpetajad ei keskenduks teadmiste andmisele, vaid pööraksid olulist tähelepanu kogudusse kasvamisele.¹⁴⁹

3.1.4. Koguduse ja usu osadusse juhatamine

Kristlaseks saamise ja jäämise eesmärgiga haakub leerikooli ülesanne juhatada leerilapsed koguduse osadusse, mida nimetavad nii Soome kui Eesti leeritöö juhendid.¹⁵⁰ Seejuures on huvitav, et leerirühma mõistetakse juba iseenesest koosoleva kogudusena, millel on koguduse tunnused: Jumala sõna kuulamine, armuvahenditest osasaamine, palvetamine ja ühine jumalateenistus. Nii et inimene, kes tuleb leerikooli on juba üks osa kogudusest ja, nagu EELK Leeritöö eelnõu kinnitab, saab Jumal nõnda kinnitada usku ja armastust, mille ta ristimises inimesele on juba kinkinud.¹⁵¹ Soome leerijuhend ütleb samuti, et nii leerikooli õpetajad kui noored on üheskoos Jumala ees kinnitumaks koguduse ühises usus.¹⁵² Selleks on leeriprogrammis olemas eriline koguduse osaduse osa, mille eesmärgiks on panna noor tundma koguduse ja kiriku toimimist ning elu koguduse osaduses.¹⁵³

Soome leerikooli 1980.aasta juhend toonitab veel leerikooli sõna ja sakramendi keskset rolli ja ütleb, et leerikool on koguduse kool, sest Jumala sõna ja armulaud on Jumala rahva teemoon. Leerikooli eesmärgiks nimetatakse siin, et leerilapsed saaksid ka koguduse elavateks liikmeteks.¹⁵⁴

Mida see täpselt tähendab, ei kirjeldata. Kuid võime eeldada, et silmas peetakse aktiivset osalemist koguduse tegevustes ka siis kui leerikool on lõppenud. Jaan Tammsalu kirjeldab leerikooli kogudusekeskse protsessina, mille üheks oluliseks eesmärgiks on pakkuda leeriskäijatele aega vaimulikuks kasvamiseks ning nende Jumala-suhte teadvustamist. See suhe peaks parimal juhul pädima leeritatu liitumisega koguduse osadusse ning koguduse

¹⁴⁹ Leeritöö EELKs. 2002: 57.

¹⁵⁰ Leeritöö EELKs. 2002: 62.

¹⁵¹ Leeritöö EELKs. 2002: 52.

¹⁵² Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 19.

¹⁵³ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 28.

¹⁵⁴ Rippikoulusuunitelma 1980. 1980: 8.

aktiivseks liikmeks saamisega.¹⁵⁵ Ehk midagi sellist, millest kõneleb EELK Leeritöö eelnõu, kus öeldakse: *eesmärk on, et inimene leiaks tee koguduse ja selle jumalateenistusliku elu osadusse, et usus ja armastuses kasvamine ning usu tähtsuse sügavam mõistmine võiks olla kogu elu kestev protsess, millele leerikool annab hea alguse.*¹⁵⁶

*Huvitava lahenduse noortetöö mõistmiseks laiemalt on Bard Norheimi mõttekäik kirikusse tulnud noortest, kes ei muutu kirikuks mingis tulveikuhetkes, vaid nad on juba praegu kirik. Seejuures ei ole nad passiivsed osalejad vaid samavõrd jagajad kui vastuvõtjad. Nad mõjutavad juba oma kohalolekuga kirikut. Kirik, mis ei ole tahke, nagu autor seda ütleb, vaid pigem likviidne, saab noortel taas kogeda, mida kirikuks olemine tähendab. Seepärast on üks noortetöö tegemise põhjuseid kiriku vajadus noorte järele, sest nad on potentsiaalsed muutuste läbiviijad.*¹⁵⁷

Igaljuhul on kristlik noortetöö selgelt kogudusega seotud tegevus ja leerikool on koguduse kool. Esmaseks eesmärgiks on noorte kasvamine kristlikku kogudusse, sest seda nõuab nii kiriku missioon kui enese säilimine. Sellest tulenevalt ei saa teisiti, kui leerikoolis õpetatav peab olema kooskõlas kristliku õpetusega. Kui toimub mingi õpetamine, kus tegeldakse maailmausundite või üldfilosoofiliste probleemidega ning lõpptulemusena ei jää sugugi kõlrama kristlik õpetus nõnda nagu luterlik kirik seda mõistab, siis ei ole tegemist mitte leerikooli ega ka kristliku kasvatustööga mitte, isegi kui kursuse lõppedes on inimestel võimalik saada ristitud ja/või liituda kogudusega.

3.1.5. Ristimisõpetuse andmine

Ka leerikooli puudutavas materjalis võib kohata sageli rõhutavat ristimisõpetuse tähtsust. Leerikool osana kristlikust kasvatusetegevusest on ka üks osa kiriku poolt antavast ristimisõpetusest, sest nagu Jolkkonen rõhutab: *kogu kiriku tegevus on ristimiskäsu täitmine – ristige ja õpetage.*¹⁵⁸ Nii Soome leerikooli juhend kui EELK leeritöö eelnõu rõhutavad

¹⁵⁵ Tammsalu, J. (2007). Leeritöö EELK-s aastatel 1988-2000 ja rakenduslikud soovitused leeritööks. Magistritöö. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut: 45.

¹⁵⁶ Leeritöö EELKs. 2002: 55.

¹⁵⁷ Norheim, B. (2005). Imitatio Christi: liminaalne noorte juhtimine ja kiriklik noortetöö Emmause näitel. *Pühendusteos Jaan Kiivitile 65. sunnipäevaks Kristuse täisea mõõtu mööda.* /Hiob, A., Nõmmik, U., Tuhkru, A. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut: 218.

¹⁵⁸ Jolkkonen, J. 2004: 24.

ühiselt, et ristimisõpetus on õigupoolest kogu inimese elu kestev õpetus,¹⁵⁹ sest ka ristimist mõistetakse millegi nii tähtsana, mis inimest läbi elu kannab. Leerikooli ülesanne on aidata inimesele mõista tõelisust, mille osaks ta pühas ristimises on saanud. Juhul kui inimene ei ole veel ristitud, valmistab leerikool teda ristimiseks ette.

Nii võib ristimise ja leerikooli omavahelist suhet võrrelda praktika ja teooria suhtega. Ristimine annab kõik vajaliku ja ristitud inimesel on kõik õndsuseks vajalik kuid leerikool selgitab seda, mis ristimine on andnud. Leerikool, EELK leeritöö eelnõu sõnul aitab inimesel mõista ristimise tähendust tema igapäevases elus.¹⁶⁰

3.1.6. Usu ja pääste vahendamine

Inimese pääsemisele toomist ühe leerikooli eesmärgina võib välja lugeda Soome leerikooli 1980. aasta juhendist, kus leerialiste kristliku kasvatuses keskseks ülesandeks nimetatakse noore aitamist uskuda Jeesusesse kui isiklikku Päästjasse nii, et ta võib usku kogeda elu kandva jõuna.¹⁶¹ Ei Eesti leeritöö eelnõu ega ka Soome leerikooli 2001. aasta juhend ei maini leeritöö eesmärkides päästmist ega Päästjasse uskumise vajadust. Küll aga öeldakse mõlemas, et leeritöö eesmärgiks on *aidata inimesel uskuda Kolmainu Jumalasse ning aidata tal kasvada usus ja koguduse osaduses nii, et usk oleks inimese elu kandev jõud*. Või nagu EELK leeritöö eelnõu ütleb on õpetuse keskmes trinitaarne jumalapilt.¹⁶²

Millest selline märgatav muutus isiklikust päästmisest trinitaarse jumalapildi rõhutamiseni tuleb, on raske hinnata. Vahest on üheks põhjuseks ristimisõpetuse eriline rõhutamine ka leerikooli rajanemine ristimisvormelile, mille kohaselt ristitakse Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse?¹⁶³ Või ehk on selle taustal nii Soomes kui Eestis toimuv liturgiauuendus, mille üks iseloomulikke jooni on trinitaarse jumalapildi esile tõstmine. Piiskop Yrjö Sariola kõneleb Soome liturgilist uuendust käsitlevas teoses sealse jumalateenistusuuenduse komitee eesmärgi asetada trinitaarsus keskseks jumalateenistuse aluseks. Jumalateenistuse teoloogia nurgakivina nähakse seal päästeloolist Püha Kolmainuse tööd, mille kohaselt Kristuse kaudu

¹⁵⁹ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 5.

¹⁶⁰ Leeritöö EELKs. 2002: 52.

¹⁶¹ Rippikoulusuunitelma 1980. 1980: 8.

¹⁶² Leeritöö EELKs. 2002: 57.

¹⁶³ EELK Kirikuseadustik § 2, lg 1.

saab inimene tunda Jumalat Pühas Vaimus.¹⁶⁴ Võime arvata, et taoline päästeloo nägemus on juhtinud ka leerikooliteolooge tooma esile enam trinitaarse jumalapildi kui teatud moel ehk täiuslikuma jumalakäsitluse ja päästemõistmise senise kristusekeskse lähenemisega võrreldes.

Eespool oleme rääkinud, et pääsemine luterlikus käsitluses on olemuslikult seotud ristimisega ja just ristimisega seoses päästmise teemat ka kristliku kasvatus kontekstis käsitletakse. Nii võime leerikooli puhul öelda, et paljude leerilaste jaoks on päästmisakt juba toimunud, sest mitmed leeri tulijad on lapsena ristitud. Kuid leerikool püüab süvendada ja kinnitada usku Kolmainu Jumalasse, mida mõistetakse elamisena koos Kristusega ja tema järgijana.¹⁶⁵

Usk ja pääsemine on ristiusu kesksed mõisted ja sellistena esil ka erinevates kiriku töövaldkondades. On põhjust öelda, et nii leerikoolis ja noortetöös kui laiemalt kristlikus kasvatuses ja kiriku erinevates töövaldkondades seostub nii usu kui pääsemise küsimus ristimisega. Ristimine kingib nii usu kui pääsemise. Leerikooli puhul rõhutatakse aga ehk erilisemalt kolmainsuslikku jumalapilti. Võimalik, et laste jaoks peetakse seda liialt keeruliseks teemaks ja sellest tol põhjusel eriti ei kõnelda.

3.1.7. Jumalakogemuse vahendamine

Jumalakogemuse saamisel on leerikoolis oma koht. Näib, et just sellest punktist lähtuvalt on leerikooli üheks osaks, ja nagu eelnevalt nägime, tähtsaimaks osaks, palve. Soome kiriku leerikavas 2001 nähakse just palvet vahendina, mis aitab leerilapsel elada ja olla Jumala ees. Palve näitab jumalasuhet usaldusliku suhtena ja aitab kujundada suurel määral leerilapse jumalapilti. Seepärast rõhutatakse ka eriliselt leerikooli jumalateenistuslikku rolli, sest just jumalateenistust nähakse sarnaselt lastetööle ka siin Jumala ja inimese vahelise kohtumispaigana. Sealsamas Soome leerikavas öeldakse ka kohe ära, et taoline usalduslik suhe inimese ja Jumala vahel peaks olema üheks näitajaks, mille poolest leerikool erineb kooli usuõpetusest.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Sariola, Y. (1994). Uudistuva jumalanpalvelus. Tutkielmia jumalanpalveuksen teologiasta. Helsinki: Kirjapaino Raamattutalo: 76.

¹⁶⁵ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 11.

¹⁶⁶ Rippikoulusuunitelma 2001. 2002: 29.

1980. aasta leeritöö juhend kõneleb samuti Jumala kogemise tähtsusest kuid lisab, et selle poole püüdlemisel ei ole keskmeks mitte see, et noored kogeksid leerikoolis Jumala lähedust ja tema kõnet, vaid et nad võiksid seda kogeda terves oma elus. Leerikool vaid püüab aidata noortel mõista, et nad võivad sedasama Jumalat, kes neile kõneleb Piiblis, kohata ka oma elus.¹⁶⁷ Noore enese spiritualiteet leerikooli järel peaks ideaalis juhtima ta isikliku palveeluni, et ta leiab end ise Piiblit lugemas, et ta leiab end vaikuses ja mõtiskluses, harduses ja palves või muul moel tegeleb erinevate vaimuliku elu hoidmise moodustega.¹⁶⁸

Nii on jumalakogemuse vahendamist üheltpoolt nähtud võimalusena läbi leerikooli jumalateenistusliku või palveelu. Teisalt aga peaks siin kogetu juhtima noort edasi ise otsima ja püüdlema vaimulike kogemuste poole isikliku vagaduseluga.

3.2. Probleeme kristliku noortetöö eesmärkide püstitamisel

Oleme eelnevalt näinud nii üldisemalt kristlikust kasvatuses kõneldes kui spetsiifilisema lastetöö puhul, et problemaatika mõlemas valdkonnas seisneb teoloogiliste küsimuste mõistmises ja arutelus nende ümber. Mitmed küsimused ja arutelud korduvad ka kirikliku noortetöö puhul, kuid siiski esineb ka nende korduvate küsimuste puhul noortetööle omast spetsiifikat ja ka päris uusi probleemiasetusi (näiteks konfirmatsiooni tähendus). Järgnevalt peatume neist kõige enam esilekerkinud küsimustel.

3.2.1. Palve olulisus õpetuse ja eetika kõrval

Leerikooli puhul kõneldakse kolmest põhiosast. Need on õpetus, eetika ja palve. Seejuures nägime, et rõhutatakse ja tähtsustatakse neist kolmest eriliselt viimast ehk palvet. Võib küsida, kas ja kuidas on taoline eelistus põhjendatud ning kas see ei jäta leeriealiste noortetööd kuidagi ühekülgsesks.

¹⁶⁷ Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 11.

¹⁶⁸ Rippikouluuunnitelma 2001. 2002: 29.

Jari Jolkkonen ennetab taolist küsimust öeldes, et palve tähtsustamine ei tähenda veel teiste osade, eetika ja õpetuse alahindamist. See, et jumalateenistus ja vaimuliku elu hoidmine on teistest kõrgemale asetatud, ei tee teisi veel tühiseks.¹⁶⁹

Kuid taoline palveosa rõhutamine johtub selgelt leeritöö üldisemast eesmärgist – juhtida inimesed kristliku usu ja koguduse osadusse. Sest üks kristliku õpetuse ja eetika küsimustega võidakse tegeleda mitmel pool, kaasaarvatud üldhariduskoolis. Kuid usku kasvatamist ja usus kasvamist saab teha siiski vaid kiriku poolt korraldatav kristlik kasvatus ning sellele siis ka keskendutakse. Jumalateenistuslik elu, palve elu ja osadus on erilisest kristliku spiritualiteedi osad, milles nähakse olulisi vahendeid oma eesmärgi saavutamisel.

3.2.2. Konfirmatsiooni tähendus

Üks tõsine arutelukoht leerikooli temaatika juures on küsimus konfirmatsiooni talituse sisust tähendusest. Võõrapärane sõna konfirmatsioon on laensõna ladina keelest *confirmatio* ning tuleneb sõnast kinnitamine. Eestikeelne sõna leer tuleneb saksakeelsest sõnast *lehre* - õpetamine. Sellega tähistatakse kas leeriõnnistamise talitust või leeriõpetuse andmist ajal, mis jääb leerituleku ja leeriõnnistuse vahele. Õppimine on eelkõige iseseisev, kuid vaimuliku poolt suunatud.¹⁷⁰

Konfirmatsioon on otseselt seotud ristimisega ning selle all mõeldakse kinnitamise talitust. Kuid tõsine küsimus on siin, mida konfirmatsioon siis kinnitab? Kas ristimist? Ristimises saadud usku? Või veel midagi muud?

Usupuhastus hülgas konfirmatsiooni sakramentaalse mõistmise ja asemele tuli selle kasvatuslik element.¹⁷¹ Sellisel moel ei ole konfirmatsioon ka sugugi mitte ristimise täiendus või kinnitus, sest ristimises on kõik vajalik juba antud.¹⁷² Selliselt ei ole ka esimene armulaud seotud mitte konfirmatsiooniga vaid ristimisega. Küll aga on sellekohane praktika olnud ajastuti erinev.

¹⁶⁹ Jolkkonen, J. 2004: 22.

¹⁷⁰ Tammsalu, J. 2007: 8.

¹⁷¹ Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 6.

Luterlike kirikute ühine mure konfirmatsiooni tähenduse muutumisest tuli ilmsiks Luterliku Maailmaliidu 1957. aasta peaassambleel Minneapolis, kus konfirmatsioon ja konfirmatsiooniõpetus nimetati järgneva viie aasta ülesandeks ja uurimusteemaks. Raport sai valmis ning esitati Helsingi peaassambleeks 1963. aastal. Selles raportis tähtsustatakse järgmiseid aspekte:

1. Konfirmatsioon on kiriku enda ellukutsutud töövorm ja see on loodud vabal vastutusel, juhatamaks noori koguduseliikmeid sõna ja sakramentide õige kasutamise ning koguduseelu juurde.
2. Armuvahendid on kirikule ja selle tegevusele konstruktiivse tähendusega. See on ka konfirmatsiooni lähtepunkt. Seepärast on Jumal tõeline konfirmaator.
3. Konfirmatsioon ei ole ristimise objektiivne ega subjektiivne täiendus. Kogu pääste on antud ristimises. Konfirmatsioon ei anna midagi juurde sellele, millest inimene on osa saanud ristimisel. Sellepärast on kogu kiriku tegevus oma olemuselt ristimise meenus. Konfirmatsioon on selle kinnitus.
4. Noorte armulauale lubamine eeldab, et osatakse eristada sakramenti tavalisest söömaajast. See eeldab sakramendiõpetust, aga admissio ei ole põhimõtteliselt seotud konfirmatsiooniga. Ristimine avab tee armulauale.¹⁷³

Tänased arengud ja praktikad on kirikuti ning piirkonniti erinevad. Näiteks on Ameerika luterlikes kirikutes kaotatud täiesti konfirmatsiooni ja esimese armulaua seos, Soomes ja Norras on see kaotatud osaliselt ja kehtib siiski arusaam, et konfirmatsiooni järel on õigus inimesel käia iseseisvalt armulaual. Rootsis on armulauale tuleku õigus ja konfirmatsioon teineteisest eraldatud aastast 1981.¹⁷⁴

Erinevatest praktikatest ja arusaamadest hoolimata võib luterliku konfirmatsiooni sisuks pidada Jolkkoneni järgi seda, et konfirmatsioon kinnitab inimest ja tema usku ning mitte ristimist. Ristimine on Kristuse poolt seatud sakramendina täielik, millel pole midagi puudu ja millele ei ole vaja midagi lisada. Kuid ristimises sünnitatud usk vajab toetust ja kinnitamist.¹⁷⁵

¹⁷² Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 8.

¹⁷³ Rissanen, A. (ed). (1998). Kartalla. Rippikoulun käsikirja. Jyväskylä: Kirkkohallitus/Kirkon kasvatusasiain keskus LK-Kirjat/Lasten Keskus: 36.

¹⁷⁴ Liimatainen, R. (2007). Konfirmatsioon ja leer armulauaks ettevalmistamisel. *Lapsed armulaual – seadusest ellu* konverentsi ettekanne. *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja noorsootöö ühenduse kodulehekülj*. (<http://www.eelk.ee/lny/teatele.php?id=60>, 29.04.07).

¹⁷⁵ Jolkkonen, J. 2004: 28.

Nii kuulub konfirmatsiooni juurde usu tunnistamine, koguduse palve konfirmeeritavate eest ning nende õnnistamine koos iseseisva armulauale tulemise õiguse saamisega.¹⁷⁶

Nii on ka Reijo Liimataineni sõnul järjest laiemalt luterlikes kirikutes leviv arusaam konfirmatsioonist kui konfirmeerivast protsessist, kus armulaud ei ole mitte konfirmatsiooni eesmärk vaid osa konfirmeerivast tööst. Säärane arusaam on levinud Liimataineni sõnul Ameerika ja Kanada luterlikes kirikutes kuid samasuguseid arenguid täheldatakse ka näiteks Rootsis.¹⁷⁷

Eesti luterlikus kirikus on konfirmatsiooni tähenduse üle arutlemine alles käimas ka seoses uue kirikuseadustiku vastu võtmisega, mis seob armulauale tuleku ristimisega ja lubab armulauast osa saada ka ristitud kuid konfirmeerimata lapsi.¹⁷⁸ Just laste armulaua küsimuse kontekstis püütakse konfirmatsiooni temaatikat selgitada ja arutleda. Meie lähima naabri ja paljus eeskujuks oleva Soome luterliku kiriku viimane leeritöö juhend mõistab leerikooli ristimise meenutamise koolina, st et leerikool peab noorele meelde tuletama ja kinnitama seda usku millest ta ristimises on osa saanud.¹⁷⁹ Seejuures tehakse siin laiendus ja öeldakse, et kristlik elu üldse on igapäevane elu ristimise annist ning ristimise meenutamine peaks säärasel moel kuulumagi kristlaseks olemise juurde ja kõik koguduse kasvatuse ja õpetuse tegevus lähtub sellest.¹⁸⁰

Jaan Tammsalu näeb siinses probleemistikus veel ühte suurt küsimärki. Nimelt küsib Tammsalu: mis saab konfirmatsiooni talitusest kui see ei ole enam mõistetav kirikusse vastuvõtmise talitusena. Mis jääb selle talituse sisuks või kas kaob konfirmatsioon sellisel moel üldse?¹⁸¹ Seda küsimust võiks laiendada ja mõelda, mis saab leerikoolist kui konfirmatsiooni talitus enam säärast kaalu ei oma? Mis saab kiriklikust noortetööst, kui peamine noortetöö vahend ära kaob? Ilmselt siiski konfirmatsiooni säärasel moel ei kaotataks, vaid sellele antaks uus/vana sisu ja rõhutataks rohkem konfirmatsiooni ja ristimise vahelisi seoseid. Täna diskussioonides on igatahes olemas märke, et just selles suunas konfirmatsiooni mõistmine liigub. Kuna kristlik kasvatustöö laiemalt on mõistetav ristimisõpetusena, siis võime mõelda, et mingeid tohutuid muudatusi konfirmatsiooni asendi

¹⁷⁶ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 8.

¹⁷⁷ Liimatainen, R. 2007.

¹⁷⁸ EELK Kirikuseadustik § 13, lg 3.

¹⁷⁹ Rippikouluuunitelma 2001. 2002: 8.

¹⁸⁰ Rippikouluuunitelma 1980. 1980: 9.

¹⁸¹ Tammsalu, J. 2007: 108.

muutus endaga kaasa ei tooks. Pigem lähendaks ta inimest veelgi kirikuga viimase üldeesmärgi, ristimist ja õpetamist, silmas pidades.

3.2.3. Usu kasvamine

Ka leerikooliga seoses tuleb küsida mil moel on leerikoolile seatud eesmärkide saavutamine võimalik. Kui eesmärgiks seatakse *aidata inimesel uskuda Kolmainu Jumalasse ning aidatra tal kasvada usus ja koguduse osaduses nii, et usk oleks inimese elu kandev jõud*,¹⁸² siis tekib paratamatult küsimus usu kasvatamise võimalikkusest ja kas ei pürgita siin muutma ja kujundama valdkonda, mis inimese meelevalda ei kuulu.

Antud temaatikat puudutavad teosed mõistavad seda probleematikat hästi. Usk on midagi enam kui inimese tahe ja selle otsused, kirjutab Jolkkonen.¹⁸³ Usk on ristimisel saadav kingitus¹⁸⁴ ja seepärast ei tähenda ristimisõpetus mitte kellegi usku pööramist, vaid selle kuulutamist ja õpetamist, milles juba ristimise kaudu on osa saanud¹⁸⁵ või Eesti kontekstis kus mitte kõik leeri tulijad ei ole eelnevalt ristitud võime lisada ka selle kuulutamist, mida ristimises inimesele tahetakse kinkida. Jolkkonen võrdleb siin usu saamist koera või kassi kingituseks saamisega ja ütleb, et nagu nendegi eest tuleb hoolitseda, nii peab ka kingituseks saadus usu nimel vaeva nägema, et see ei muutuks tähtsusetuks ja ükskõikseks.¹⁸⁶

Siit tulenevalt on leerikoolis oluline kogudusse juhatamine ja püüd panna noored mõistma koguduses olemise tähtsust, sest just kogudust mõistetakse paigana, kus usk sünnib (ristimise kaudu) aga kus usk ka alal hoitakse Jumala sõna ja sakramendi abil.¹⁸⁷

Jaan Tammsalu rõhutab vajadust aidata leeritulnutel mõista Pühakirja sisu ja selle sõnumi seostamist igapäevase eluga. Lisaks teadmiste omandamisele on tähtis, et leeriskäija leiaks tee koguduse osadusse – oma koha koguduses. Leeri tulnud inimene peab mõistma, et usuline kasvamine on eluaegne protsess ja selles on ruumi ka kahtlustele. Leerikoolist peab inimene saama vastuseid küsimustele, kuidas on võimalik tänapäeva materialistlikus maailmas

¹⁸² Leeritöö EELKs. 2002: 57.

¹⁸³ Jolkkonen, J. 2004: 14.

¹⁸⁴ Jolkkonen, J. 2004: 16.

¹⁸⁵ Jolkkonen, J. 2004: 18.

¹⁸⁶ Jolkkonen, J. 2004: 16.

armastada Jumalat üle kõige ja kaasinimest nagu iseennast. Leeriõpetuse kaugemaks eesmärgiks on seegi, et inimene hakkaks tunnistama usku oma eluga nii koguduse kui maailma keskel.¹⁸⁸

Nõnda mõistetakse kristlikku usku selgelt osadusliku usuna. Koguduses, osaduslikus keskkonnas saab see püsida. Osaduse kadudes ja täiesti individuaalseks muutudes ei ole enam tegemist ka kristliku usuga.

3.2.4. Üldkasvatuslik tegevus

Leerikooliga seoses kõneldakse väga sageli noorte ealistest iseärasustest ja nendega arvestamisest. Seejuures tuuakse ühe ülesandena, millega leerikool peaks tegelema, aidata noorel arendada tema usulist maailmapilti, mis mitmetel põhjustel kipub just leerialistel jääma pidama lapselikule ja noorele eneselegi naeruväärsele tasemele. Selle tulemuseks on aga tendents pidada usku ja kristlikku õpetust naeruväärseks ja ajast mahajäänuks, millel tänase maailmaga mingit pistmist pole. Nii öeldakse Soome leerikooli 1980. aasta juhendis, et leerikool peab ühendama usulise maailmapildi muu tegelikkusega nii, et see ei muutuks muust maailmast lahus olevaks saareks¹⁸⁹ ja 2001. aasta juhendis, et noorte arengu keskne väljakutse ongi usuliste ja muude arusaamade ühtlustamine.¹⁹⁰

Selle saavutamiseks soovitatakse arvestada ka õppimispsühholoogilisi ja pedagoogilisi seaduspärasusi, kuid seejuures siiski rõhutades vajadust uskuda, et Jumal toimib ise sõna kaudu, mis on õppimise objektiks.¹⁹¹ Leerikool, isegi kui ta oma eesmärkide saavutamiseks peab tegelema ka üldkasvatuslike küsimustega, jääb siiski koguduse kooliks, kus, nagu Soome leerikooli juhendis öeldakse, tuuakse esile kiriku usu nägemused.¹⁹²

¹⁸⁷ Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 8.

¹⁸⁸ Tammsalu, J. 2007: 114.

¹⁸⁹ Rippikouluuunnitelma 1980. 1980: 14.

¹⁹⁰ Rippikouluuunnitelma 2001. 2002: 14.

¹⁹¹ Rippikouluuunnitelma 2001. 2002: 9.

¹⁹² Rippikouluuunnitelma 2001. 2002: 15.

KOKKUVÕTE

Kirik on kindla eesmärgiga ja missiooniga organisatsioon, mis lähtudes Kristuse misjonikäsust täidab oma ülesannet ristides ja õpetades. Ka kiriku poolt tehtav kasvatustöö lähtub sellest ülesandest ja on üks viis kuidas kirik oma missiooni teostab. Nii allub kiriku kasvatustöö kiriku üldeesmärgile ristida ja õpetada.

Kristlikku kasvatust nimetada selgelt osaduslikuks kasvatuses, mida mõistetakse kristliku kiriku ja usu kontekstis. Nõnda ei saa selle käsitluse järgi kõnelda kristlikust kasvatuses näiteks üldhariduskooli religiooniõpetuse puhul, sest religiooniõpetuse ainekavas sätestatakse ühemõtteliselt, et religiooniõpetus pole käsitletav ühegi kiriku, koguduse ega usulise ühenduse kuulustööna.¹⁹³ Samuti jääb taolisest kristliku kasvatuses käsitluse raameist kõrvale igasugune kasvatustöö, mille eesmärgiks ei seata kristliku koguduse poolt tehtav kuulutuse ja ristimise tegevus. Kristlikku kasvatust võib säärase käsitluse puhul nimetada kasvamiseks kristlikus kirikus ja kirikusse.

Taoliselt mõistetud kristliku kasvatuses juures on oluline õpetuslik ja teadmiste jagamise osa, kuid sellest olulisemaks peetakse praktilist poolt, mis väljendub kristliku identiteedi kasvatuses. See tähendab siis kristliku õpetuse kohast elu ehk kristlasena elamist.

Kristlaseks saamine toimub läbi pöördumise, mida luterlikus kontekstis seostatakse ristimissakramendiga. Sellest lähtuvalt on kogu kristlik kasvatustegevus mõistetud ristimiskoolina: kas ristimiseks ettevalmistava, või ristimise meenutamisele suunatud õpetustegevusega.

Muidugi peetakse seejuures oluliseks inimese usulist kasvatust ja kasvamist. Ent ilmselgelt nähakse usus midagi mõõdetamatut ja hindamatut, sest usu tekkimine on täiesti inimliku meelevalla alt väljas. Inimlik osa kasvatuses saab piirduda vaid takistuste kõrvaldamisena Jumala sõna teelt.

¹⁹³ Valk, P. (koost.). Sepp, E. (toim.). (2007). Religiooniõpetuse õpetamisest. Tallinn: Argo: 9.

On ka arusaamu, et kiriku laste- ja noortetöö aitab ühiskonnas taastada kõlblust. Kuid see ei asetu üldjuhul kasvatustegevuse eesmärkide keskmesse, vaid pigem mõistetakse seda teatud kaasnähtena kiriku toimimisele või siis hoopis vahendina peaeesmärgi saavutamisel.

Jumalaga kohtumise momenti tuuakse eriliselt esile kristliku lastetöö puhul. Seda kohtumist nähakse mitmetahulisena. Üheltpoolt võib see olla vastuseks lapse loomulikule vajadusele Jumala järele, soovile tunnetada ja kogeda Püha lähedust. Teisalt liitub sellele väljast tulev kuulutus, Jeesusest Kristusest. Mõlemal puhul nähakse kirikliku lastetöö ülesandena lapse spiritualiteedi kasvatamist ja kujundamist, millega tuleb tegeleda pidevalt. Võime isegi öelda, et ristimisõpetuse kõrval on see olulisim tahk kristlikus lastetöös ja misjonikäsus (Mt 28,18-20) mainitud õpetustegevus ristimise kõrval ongi ehk kristliku kasvatuses puhul mõistetud spiritualiteedi kasvatamisena. Oluline on teadmiste, kõlbluse, kristliku eluviisi, palve, kogudusliku osaduse ja muu kristliku praktika juurde kuuluva jagamine nii lastele kui noortele. Seejuures tasuks uurida, kas mitte sama põhimõtte ei ole esil ka täiskasvanutele suunatud kasvatustöös.

Üks eesmärkide püstitamise ülesandeid on teha eesmärgile püüdlev tegevus mõõdetavaks ja selle edukus hinnatavaks. Kristliku kasvatuses puhul on palju kõneldud selle abstraktsusest ja mõõtmistele allumatusest. Säärase arusaama põhjuseks on tõenäoliselt mõtlemine, et kristliku kasvatustöö peamiseks eesmärgiks on kasvatada inimestes usku. Usk on aga tõesti mõõdetamatu ja vähemalt luterliku arusaama kohaselt inimlikele püüetele ka saavutamatu. Küll aga võime ristimise kesksest kohast kiriku kasvatustöös lähtudes mõõta kiriku poolt tehtava laste- ja noortetöö tulemuslikkust ristimiste arvu silmas pidades. Ehk siis – laste- ja noortetöö on nii hästi või halvasti tehtud, kuipalju on saadud uusi koguduseliikmeid.

Taolist eesmärki võib kritiseerida või heaks kiita, kuid hinnangute andmine jäägu järgnevatele uurijatele. Käesoleva lõputöö üheks eesmärgiks oli püüd visandada alus, millele tuginedes võiks põhimõtteliselt edasi arendada kiriku laste- ja noortetöö metoodika välja töötamist.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alaja, S. (1992). Mis see pühapäevakool tegelikult on? *Pühapäevakool*, 1992, 3: 2-3

Alaja, S. (Toim.). (1990). Pühapäevakooli õpetaja käsiraamat. Joensuu: Punamusta

Altnurme, L. (2005). Kristlusest oma usuni. Uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. sajandi II poolel. Tartu Ülikooli Kirjastus

Astley, J., Dai, D. (1992). *The Contours of Christian Education*. Great Walkering. Essex: McCrimmons

Augsburgi usutunnistus. (1980). Uppsala: Kirjastus EVR Stockholm

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Kirikuseadustik (EELK Kirikuseadustik)

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Põhikiri (EELK Põhikiri)

Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. (2006). *Keeleveeb*. (<http://www.keeleveeb.ee/>. 28.04.07)

Haljasorg, H. (1998). Kristliku kasvatuses olemus. *Kristik Kasvatus*, 1998, 3: 6-8

Hiob, A. (2007). Laske lapsukesed minu juurde tulla ja ärge keelake neid mitte... *Eesti Kirik*. 2007, 3: 6

Jolkkonen, J. (2004). Rippikoulu ja konfirmaatio luterilaisen kasteteologian kääntäkulmasta. *Rippikouluun käsikirja*. /Aaltonen, H.; Pruuki, L.; Saarainen, P. Helsinki: Kirjapaja OY. Lk 9-33

Kaljulaid, K. (2003). Lastetöö alused ja praktika Eesti Evangeelses Luterlikus Kirikus. Bakalaureusetöö. Tartu

Kantola, I. (2004). Lapsityön teologian edellytyksiä. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 105-118

Kiriku teejuht. Lapseõlv. *EELK Kodulehekül*. (<http://www.eelk.ee/teejuht.html#ptk3>. 16.04.07)

Kliss, O. (2000). Sonntagschule. *Theologische Realenzyklopädie, Band XXXI*. Berlin – New York: Walter de Gruyter: 472-476

Kristlik kasvatus pluralistlikus ühiskonnas. *Kristlik Kasvatus*, 1994, 3: 4-6

Leeritöö EELKs. (2002). Eelnõu. EELK Noorsootöö Keskus, Leeritöö Toimkond

Liimatainen, R. (2007). Konfirmatsioon ja leer armulauaks ettevalmistamisel. *Lapsed armulaual – seadusest ellu* konverentsi ettekanne. *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja noorsootöö ühenduse kodulehekül*. (<http://www.eelk.ee/lny/teatele.php?id=60>. 29.04.07)

Luodeslampi, J. (2004). Makupaloja maailma. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L.,

Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY

Luther, M. (2004). Väike Katekismus. Tallinn: EELK Konsistorium

Luumi, P. (1997). Kasten kautta seurakuntaan. *Nollasta neljäntoista*. /Luukkonen, L. Jyväskylä 2001: Gummerus Kirjapaino OY: 79-86

MTÜ EELK Laste- ja Noorsootöö Ühenduse põhikiri

Noorsootöö seaduse eelnõu. (<http://web.riigikogu.ee/ems/saros-bin/mgetdoc?itemid=983500058&login=proov&password=&system=ems&server=ragne1>. 01.05.07).

- Norheim, B. (2005). *Imitatio Christi: liminaalne noorte juhtimine ja kiriklik noortetöö Emmause näitel. Pühendusteos Jaan Kiivitile 65. sunnipäevaks Kristuse täisea mõõtu mööda.* /Hiob, A., Nõmmik, U., Tuhkru, A. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut: 204-220
- Oviir, M.-A. (2002). Noored kirikus. *Kristlik kasvatus*, 2002, 2: 27-28
- Paenurm, E. (1992). Jumalateenistus – koguduse elu keskpunkt. *Pühapäevakool*, 1992, 4: 5-6
- Paenurm, P. (2007). Kuidas jõuti seaduseni? *Lapsed armulaul – seadusest ellu* konverentsi ettekanne. *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja noorsootöö ühenduse kodulehekülg.* (http://www.eelk.ee/lny/doc/paenurm_ettekanne_1.03.2007.rtf. 28.04.07)
- Pilli, E. (2003). Kristlik kasvatus portkristlikus kontekstis. *Kristlik Kasvatus*, 2003, 1: 3-4
- Rippikouluuunitelma 2001. (2002). Porvoo: Uusimaa OY
- Rippikouluuunitelma 1980 (1980). Helsinki: Hakapaino OY
- Rissanen, A. (ed). (1998). Kartalla. Rippikoulun käsikirja. Jyväskylä: Kirkkohallitus/Kirkon kasvatusasiain keskus LK-Kirjat/Lasten Keskus
- Salmensaari, L. (2004). Lapsityön teologiatalo. *Lapsityön käsikirja.* /Heinonen, L.,
- Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 217-220
- Sariola, Y. (1994). Uudistuva jumalanpalvelus. Tutkielmia jumalanpalveluksen teologiasta. Helsinki: Kirjapaino Raamattutalo
- Seppälä, J. (1988). Opettava ja kasvattava kirkko. Helsinki: Yliopistopaino
- Siirak, J. (1995). Pühapäevakooliühenduse töösuundadest. *Kristlik Kasvatus*. 1995, 2/3: 2-3
- Sääsk, K. (2002). Eelleeritöö – Miks? Kellele? Kuidas? *Kristlik Kasvatus*. 2002, 2: 24-26

Tammsalu, J. (2007). Leeritöö EELK-s aastatel 1988-2000 ja rakenduslikud soovitud leeritööks. Magistritöö. Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut

The Consultative Group on Ministry among Children. (1995). Unfinished business. *Children and the Churches*. London: CCBI

Tirri, K. (2004). Spiritualiteetti uskontokasvatuksen näkökulmasta. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 119-134

Valk, P. (1996). Laske lapsukesed... Tõsine jutt suurtele inimestele. *Kristlik Kasvatus*, 1996, 2: 4-8

Valk, P. (koost.). Sepp, E. (toim.). (2007). Religiooniõpetuse õpetamisest. Tallinn: Argo

Watts, F., Nye, R., Savage, S. (2001). Psychology for Christian Ministry. London & New York: Routledge

Wennemark, P.-L., Karhunen, P.-L. (2004). Lapsityö Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa. *Lapsityön käsikirja*. /Heinonen, L., Luodeslampi, J., Salmensaari, L. Helsinki: Kirjapajo OY: 13-24

Vilumaa, H. (2007a). Et kõik oksad oleksid haljad. *Eesti Kirik*, 2007, 6:6 ja 7:6

Vilumaa, H. (2007b). Laste armulaua osalemine läbi aegade, teoloogia ja praktika. *Lapsed armulaua – seadusest ellu* konverentsi ettekanne (01.03.07). *Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Laste- ja noorsootöö ühenduse kodulehekülg*.

(http://www.eelk.ee/lny/doc/paenurm_ettekanne_1.03.2007.rtf. 28.04.07)

Õppimise olemus ja õpetamine. *Ühenduse Omanäoline Kool kodulehekülg*.

(<http://viru.tlu.ee/~martl/mm/tykk1.html>. 01.05.07)

ZUSAMMENFASSUNG

Die Ziele der christlichen Kinder- und Jugendarbeit im lutherischen Kontext gesehen

Die Kirche ist die Organisation, die das festgestzte Ziel und die Mission hat, die ausgehend dem Missionsbefehl Christi ihre Aufgabe zu taufen und zu lehren erfüllt. Die Erziehungsarbeit der Kirche geht auch dieser Aufgabe aus und ist eine Art, wie die Kirche ihre Mission sich verwirklicht. So hat die Erziehungsarbeit der Kirche dem Hauptziel der Kirche zu taufen und zu lehren unterstanden.

Christliche Erziehung hat man deutlich die gemeinschaftliche Erziehung genannt, die unter dem Kontext christlicher Kirche und des Glaubens versteht. So kann man dieser Behandlungsweise nach über die christliche Erziehung z.B bei der Religionsgeschichte der allgemein bildenden Schulen reden, weil im Fachprogramm der Religionsgeschichte eindeutig gesetzlich festgelegt hat, daß man die weder von der Kirche, der Gemeinde noch von der Ankündigungsarbeit religiöser Gemeinschaft gehandelt hat. Ebenso ist von derartigen christlichen Erziehungsweise die allerhande Erziehungsarbeit abgelegt, deren sich nicht ein Ziel die Handlung von der christlichen Gemeinde praktizierende Ankündigung und die Taufe gesetzt hat. Die christliche Erziehung kann man bei dieser Behandlungsweise das Wachsen in der christlichen und in die christliche Kirche nennen. Bei derartig verstandener christlichen Erziehung ist bedeutend die Lehre und die Einteilung des Wissens, jedoch ist vondem wesentlich mehr den prktischen Teil für wichtig gehalten, der sich in der Erziehung der christlichen Identität äußert hat. Es bedeutet aber das Leben entsprechend der christlichen Lehre d.h als dem Christ zu leben.

Man kann den Christ durch die Bekehrung werden, die im lutherischen Kontext in Verbindung dem Sakrament der Taufe gebracht hat. Davon ausgehend hat man ganze christliche Erziehung als die Taufschule – die Taufe vorbereitende oder die Erinnerung der Taufe gerichtende Lehrtätigkeit – verstanden. Freilich hält man dabei für wichtig religiöse Erziehung des Menschens und das Wachsen. Doch sieht man es deutlich im Glaube etwas unermessliches und unschätzbare, weil die Bildung des Glaubens vollkommen außen der menschlichen Willkür ist. Die menschliche Tätigkeit in der Erziehung kann sich nur auf die Entfernung der Hindernisse aus dem Wege Gottes beschränken.

Es gibt auch die Auffassungen, daß die Kinder- und Jugendarbeit in der Gesellschaft die Moral wiederherstellen helfen hat. Doch hat es sich nicht allgemein in die Mitte der Ziehe von der Erziehungstätigkeit gestellt, sondern gewisse Begleiterscheinung zur Wirkung der Kirche oder eher beträchtlich zum Mittel bei der Leistung des Hauptzieles verstanden.

Bei der christlichen Kinderarbeit hebt man besonders den Zeitpunkt hervor, an dem das Kind dem Gott begegnet ist. Diese Begegnung sieht man vielseitig. Einerseits kann es die Antwort auf den natürlichen Bedarf des Kindes zum Gott, den Wunsch des Kindes die Nähe des Heiliges empfinden und erleben sein; andererseits hat es sich an die außen kommende Ankündigung Jesu Christi angeschlossen. Auf beidem Fall sieht man die Aufgabe der kirchlichen Kinderarbeit die Spiritualität des Kindes zu erziehen und zu gestalten, darum hat es sich die Kirche ständig kümmern sollen. Wir können sogar behaupten, daß es an der Taufslehre in der christlichen Kinderarbeit der wichtigste Aspekt ist, und im Missionsbefehl (Mt 28,18-20) erwähnte Lehrtätigkeit an der Taufe sich vielleicht die christliche Erziehung der Spiritualität verstanden hat. Wesentlich wichtiger sind die Wissen, Moral, christliche Lebensweise, das Gebet, gemeindliche Gemeinschaft u.a zur christlichen Praxis gehörende, die man den Kindern und Jugendlichen verteilt hat. Dabei sollte man erforschen, ob das gleiche Prinzip bei der Erziehungsarbeit der Erwachsenen vorkommt.

Eine Aufgabe der Ziele zu setzen hat es die zielerreichende Tätigkeit messbar und deren Erfolg schätzbar zu wandeln. Bei der christlichen Erziehung hat man viel davon geredet, daß die abstrakt und unermesslich ist. Der Grund solch eine Auffassung liegt anscheinend an dem Gedanken, daß das Hauptziel der christlichen Erziehungsarbeit an den Menschen den Glauben zu wachsen lassen soll. Der Glaube behauptet man tatsächlich unermesslich und entsprechend der lutherischen Auffassung äußerst unerreichbar zu den menschlichen Bemühungen zu sein. Von dem Ausgangspunkt aus, daß die Taufe die Mitte in der kirchlichen Erziehungsarbeit ist, können wir die Leistung kirchlicher Kinder- und Jugendarbeit durch die Zahlen der Taufen messen d.h ob die Kinder- und Jugendarbeit gelungen oder misslungen ist, hängt von der Zahl der neuen Gemeindemitglieder ab. Man kann derartigen Auftrag billigen oder kritisieren, denn das Urteilabgeben wird zu den nachfolgenden Forschern bleiben. Das Ziel der vorliegende Diplomarbeit ist die Grundlage entwerfen, auf die gelehrend könnte man prinzipiell die Methodik der kirchlichen Kinder- und Jugendarbeit ausarbeiten.